

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА АРХИТЕКТУРУ,
УРБАНИЗАМ И ГРАДИТЕЉСТВО

Покрајински секретар

Владимир Зеленовић, дипл.инж.маш.

СТУДИЈА РАЗМЕШТАЈА БАЊА У АП ВОЈВОДИНИ

ДРУГА ФАЗА

ЈП "ЗАВОД ЗА УРБАНИЗАМ ВОЈВОДИНЕ" НОВИ САД

Е – 2242

Директор

Перица Манојловић, дипл.инж.саобр.

Нови Сад, новембар 2006.године

Наручилац израде Студије:

**АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА АРХИТЕКТУРУ, УРБАНИЗАМ И ГРАДИТЕЉСТВО, НОВИ САД**

Обрађивач:

ЈП ЗАВОД ЗА УРБАНИЗАМ ВОЈВОДИНЕ, НОВИ САД

УЧЕСНИЦИ У ИЗРАДИ ПЛАНА

Носилац посла:

Ангелина Богојевић, дипл.инж.арх.
мр Љубица Протић Еремић, дипл.инж.хорт.

**Координација и синтеза
активности:**

Стојанка Будовалчев Папић, дипл.ек.

Стручни тим:

Ангелина Богојевић, дипл.инж.арх.
мр Љубица Протић Еремић, дипл.инж.хорт.
Стојанка Будовалчев Папић, дипл.ек.
Драган Дунчић, дипл.прос.планер
Теодора Томин Рутар, дипл.прав.
Зорица Санадер, дипл.инж.елек.
Бранислав Вукадиновић, дипл.инж.саобр.
Зоран Кордић, дипл.инж.саобр.
Бранко Миловановић, дипл.инж.мелио.
Милан Жижић, дипл.инж.маш.

**Аналитичко-документациона
основа и графичка
презентација:**

Оливера Његомир, дипл.мат.

Техничка обрада:

Драгана Матовић, оператер

Консултације и сарадња:

Стручна служба бање "Кањижа", бање "Палић",
бање "Јунаковић", бање "Врдник",
бање "Стари Сланкамен", бање "Русанда"

САДРЖАЈ:

УВОД	1	3.4.4. Електроенергетска инфраструктура	36
ПРАВНА РЕГУЛАТИВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЕВРОПЕ		3.4.5. Телекомуникациона инфраструктура	37
У ОБЛАСТИ ЗДРАВСТВЕНОГ ТУРИЗМА	2	3.4.6. Јавне, зелене и рекреационе површине	37
I УТВРЂИВАЊЕ КРИТЕРИЈУМА ЗА КАТЕГОРИЗАЦИЈУ БАЊА	3	III ПРОСТОРНИ РАЗМЕШТАЈ БАЊСКИХ КАПАЦИТЕТА И	
		ПРЕДЛОГ ПРИОРИТЕТА У ЊИХОВОЈ РЕАЛИЗАЦИЈИ	38
1. ПРИРОДНО ЛЕКОВИТИ ФАКТОР	4	IV ПРИЛОГ	38
2. ЗДРАВСТВЕНА УСЛУГА	4		
3. КАРАКТЕРИСТИКЕ ТЕРМОМИНЕРАЛНИХ ВОДА (ПРИРОДНЕ ЛЕКОВИТЕ ВОДЕ) И ЛЕКОВИТОГ		1. КОНЦЕПТ РАЗВОЈА ПОТЕНЦИЈАЛНИХ ЛОКАЛИТЕТА ЗА ФОРМИРАЊЕ БАЊА	38
ПЕЛОИДА	9		
3.1. Водоиздашност (капацитет) постојећих бушотина	9		
3.2. Физичко-хемијске карактеристике термоминералних вода	10		
3.3. Перспективност хидрогеолошких карактеристика за израду нових бушотина	14		
4. ПРОСТОРНИ ПОТЕНЦИЈАЛ	17		
4.1. Постојећа локација и могућност проширења	17		
4.2. Саобраћајна доступност	17		
4.3. Комунална опремљеност	19		
5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	19		
6. УКУПНА ТУРИСТИЧКА И АМБИЈЕНТАЛНА АТРАКТИВНОСТ			
ПОДРУЧЈА	21		
II ПРЕДЛОГ КАТЕГОРИЗАЦИЈЕ БАЊСКИХ КАПАЦИТЕТА	23		
1. СТАТУС ПОСТОЈЕЋИХ, ПЛАНИРАНИХ И ПОТЕНЦИЈАЛНИХ БАЊА			
НА ТУРИСТИЧКОМ ТРЖИШТУ	23		
2. КОНЦЕПТ ПОНУДЕ БАЊСКОГ ТУРИЗМА	25		
2.1. Основе програма развоја бањског туризма	27		
2.2. Wellness	29		
3. УТВРЂИВАЊЕ ПОТРЕБНОГ НИВОА САДРЖАЈА			
ОПРЕМЉЕНОСТИ И УРЕЂЕНОСТИ БАЊА	30		
3.1. Организована здравствена служба	30		
3.2. Објекти и уређаји за коришћење природног лековитог фактора	31		
3.3. Објекти за смештај и боравак посетилаца	32		
3.4. Комунални и други објекти	34		
3.4.1. Саобраћајна инфраструктура	34		
3.4.2. Водопривредна инфраструктура	34		
3.4.3. Гасоводна инфраструктура	36		

УВОД

У другој фази Студије просторног размештаја бања у АП Војводини врши се утврђивање критеријума за категоризацију бања, утврђивање потребног нивоа садржаја, опремљености и уређености бања, у складу са законском регулативом и европским искуствима, дефинисање просторног размештаја бањских капацитета и утврђивање приоритета у реализацији.

У првој фази израде Студије извршена је анализа потенцијала минералних, термалних и термоминералних вода у АП Војводини и евидентирање и валоризација постојећих бања, бања - објеката у функцији здравствене рехабилитације и локалитета са потенцијалним условима за развој бањског капацитета.

Дефинисање критеријума за категоризацију и садржај бања извршено је на основу вредновања карактеристика термоминералних вода и лековитог пелоида (развојног потенцијала), просторног потенцијала, амбијенталног и туристичког окружења, квалитета животне средине и других фактора.

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЕВРОПЕ У ОБЛАСТИ ЗДРАВСТВЕНОГ ТУРИЗМА

У Републици Србији ова област је регулисана Законом о бањама ("Службени гласник РС", број 80/92). Овај закон није предвидео доношење подзаконских аката који би детаљније уредили ову област, те није дефинисао прецизно појам бање и климатског места, односно нису утврђени критеријуми за проглашење и категоризацију бањског подручја. С обзиром на уочене недостатке правне регулативе која се односи на бање (директно или индиректно), потребно је ускладити Закон о бањама са прописима из комплементарних области (заштита животне средине, рударство и енергетика, планирање и урбанизам, здравствена заштита, туризам и др.), односно донети нови закон о бањама који би детаљније регулисао ову област.

У великом броју европских земаља, које имају развијен бањски туризам, ова област није регулисана посебним законом, већ су поједина правна питања регулисана другим законским и подзаконским актима, који на директан или индиректан начин регулишу ову област или је правно регулисање ове области пренето на ниже нивое власти. Нпр., у Немачкој не постоји закон који регулише ову област на савезном нивоу, него су покрајине надлежне за доношење правних аката из ове области, који су опет начелне природе, а конкретне одредбе се регулишу уредбама и прописима Владе покрајине.

Велики значај у регулисању ове области у свету имају удружења бања, које у својим програмима дефинишу упутства и стандарде. Управо из разлога непостојања јединствене правне регулативе у Европи из ове области, а с обзиром да бање представљају значајан развојни фактор у већини региона са мање развијеном инфраструктуром, Европско удружење бања (ESPA) је 2004. године донела *Credo* за бање и климатска места Европе. *Credo* се може користити у случајевима где још није успостављена адекватна правна регулатива и може послужити као важна полазна основа за доношење правних аката из ове области. Овај документ је прихваћен од стране 21 европске државе. Чланица Европског удружења бања је и Удружење бањских и климатских места Србије.

Америчка организација за међународни развој (SEDP) и Удружење бањских и климатских места Србије извршиле су SWOT анализу унутрашње и спољашње ситуације бања Србије¹:

ПРЕДНОСТИ	НЕДОСТАЦИ
традиција у бањском лечењу	лоша инфраструктура
лековити природни и здравствени фактори	застарела медицинска опрема
образовани стручњаци	недостатак бањске стратегије
богато културно-историјско наслеђе околине	недостатак едукације за нове програме
одличан географски положај	слаба маркетиншка истраживања
околина и храна	недостатак финансија за развој
ниска цена терапеутских програма	нестабилна политичка ситуација

Удружење бањских и климатских места Србије наводи следеће чиниоце као шансу развоја бањског туризма у Србији²:

- бање представљају висококвалитетан производ;
- ниске цене у односу на Европу представљају још једну од предности које имају бање Србије;
- традиционални начин третмана у бањама у смислу превенције, лечења и рехабилитације је на релативно високом нивоу и заједно са савременим wellness програмима могу наћи своје тржиште;
- Србија има велике шансе за развој тржишта, јер осим самих бањских центара у понуду може укључити и природне и антропогене вредности у околини (нпр. здрава храна која се производи у незагађеном бањском окружењу, манастири и други споменици културе, природне вредности попут шума, водопада, језера, планина, река итд.);
- у Србији постоји преко 300 извора минералних, термалних, термоминералних вода, као и појава лековитих гасова и лековитог блата (пелоида). Ваздух и посебни еколошки, климатски, морфолошки, биолошки и предеони ресурси представљају још један од значајних потенцијала и предности које наше бање и климатска места поседују. У Србији

¹ извор: www.serbianspas.org

² www.udruzenjebanja.co.yu

постоји преко 100 бањских и климатских локалитета, док 39 бањских и климатских места имају развијене здравствене услуге;

- у неким бањама се кренуло са спровођењем wellness и других савремених програма. Отварају се и нови wellness хотели;
- релативно добра организација и јака подршка коју имају бање у Србији од стране Удружења бањских и климатских места Србије и Туристичке организације Србије;
- подршка од стране ресорних министарстава која су задужена за развој бањског туризма;
- према Стратегији развоја туризма Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 91/06) треба сагледати разлику између традиционалног здравственог и wellness програма и како помирити тј. како задовољити различите захтеве тржишта. Чињеница је да бање треба да докажу своју вредност, не само у квалитету својих третмана, већ и у целокупној својој презентацији, климатским карактеристикама, чистоћи итд.

Бање Србије треба да представљају својеврсну бањску индустрију, а да би се тај процес реализовао Удружење бањских и климатских места Србије је дефинисало следеће активности:

- едукација у смислу разумевања тржишта - сагледати где су слабости а где шансе нашег производа;
- потреба за новим програмима и очекивањима данашњих гостију – комбинација традиционалних терапија и wellbeinga;
- потреба да се постане атрактиван и конкурентан кроз примене нових савремених програма и увођење нових – јединствених програма;
- бање Србије морају да идентификују своје циљеве, препознају своја тржишта кроз потенцијал који имају и да се укључе у партнерства;
- потребно је извршити два типа истраживања:
 1. доказ медицинског квалитета (Србија је у предности у овоме),
 2. одредити на која тржишта треба пласирати наш производ;
- неопходно је наставити са истицањем природног и аутентичног ресурса који се користи у третманима;
- старомодан имиџ заменити савременим, потенцирати га на активнијим тржиштима и третирати бањске посетиоце више као госте а мање као пацијенте;
- бање треба да представљају нову врсту туристичког бизниса тако да својом атрактивношћу могу да привуку инвестиције, пре свега за изградњу нових смештајних капацитета високог стандарда (нпр. мањи хотели са луксузном опремом који ће задовољити прохтеве и најзахтевнијих гостију);

- обезбеђење лакше доступности бањама и са интернационалног нивоа (нпр. 60 – 120 минута од међународног аеродрома);
- повећати ниво услуга тако да се задовоље сва очекивања гостију;
- одредити производ кроз широк оквир – начин живота и активност госта, забава, културни садржаји;
- бањску понуду спојити са понудом околине и на тај начин створити бањске пакете – short-break пакете (кратак одмор);
- квалитетна и пре свега еколошки здрава храна;
- лак приступ природним лепотама кроз шетње, бицикличке вожње и сл.;
- укључити културни сегмент (нпр. концерти, галерије, фестивали);
- остваривање мира и тишине;
- сачувати атрактивне локалитете у околини, природне и антропогене;
- очување паркова, башта, стварање нових цветних површина, фонтана, бањске архитектуре и наравно квалитетан шопинг;
- поспешивање осмишљавања сувенира и њихова продаја на већем броју пунктова;
- потреба за јединственим маркетиншким наступом и укључивање у тржиште (нпр. сајмови).

I УТВРЂИВАЊЕ КРИТЕРИЈУМА ЗА КАТЕГОРИЗАЦИЈУ БАЊА

За потребе израде ове Студије утврђени су критеријуми на основу којих је у овој фази (II фаза) утврђен предлог категоризације бања. То су следећи критеријуми:

1. Природно лековити фактор;
2. Здравствена услуга;
3. Карактеристике термоминералних вода (природне лековите воде) и лековитог пелоида;
4. Просторни потенцијали (постојећа локација и могућност проширења; саобраћајна доступност, комунална и инфраструктурна опремљеност);
5. Заштита животне средине;
6. Укупна туристичка и амбијентална атрактивност подручја.

1. ПРИРОДНО ЛЕКОВИТИ ФАКТОР

На нивоу европских земаља постоје значајне разлике у дефиницији природног лековитог фактора, његовој употреби, параметрима који се узимају при анализи лековитог фактора и др. Природни лековити фактори су прво добили потврду кроз традицију, коришћењем природних извора дуги низ година од стране локалног становништва, да би се касније, укључивањем одговарајућих научних институција, испитала и потврдила њихова лековита својства.

Природно лековити фактор није једини елемент на основу кога би неко место или објекат било признато као бања, али представља основу за поделу на различите типове бања.

У том смислу, бање на подручју Војводине могле би се поделити на:

- минералне бање;
- пелоидне бање;
- бање са сланом водом.

Од постојећих бања у Војводини, у минералне бање би се могле сврстати скоро све бање у Војводини, с обзиром на термоминералну воду (и њену укупну минерализацију) која се користи у терапијске сврхе.

Такође, и све потенцијалне бање (објекти у функцији здравствене рехабилитације) припадају овом типу бање, јер користе термоминералну воду која је на територији Војводине углавном сличних карактеристика.

Од пелоидних бања најпознатија је бања "Русанда" у Меленцима, а од потенцијалних локалитета то би могли да буду локалитети "Слатина" код Баранде и "Орловача" код Мола.

Бања "Стари Сланкамен" се убраја у бање са сланом водом, јер у терапијске сврхе користи воду која припада реду сланих, високоминерализованих и хладни минералних вода.

Поред поменутих, у Војводини постоји и велики број термоминералних бушотина које су избушене крајем шездесетих и почетком седамдесетих година прошлог века, у склопу планског и систематског истраживања термоминералних вода од стране НИС-Нафтагас-а. На

узорцима воде из свих бушотина урађене су детаљне физичко-хемијске и балнеолошке

анализе. Неке од ових термоминералних вода се користе за спортско-рекреационе базене (Темерин, Палић, Карађорђево, Кула, Девојачки бунар) а неке бушотине су конзервиране (Бачки Моноштор, Нови Кнежевц, Ново Милошево, Купусина, Купиново, Кикинда, Инђија, Шурјан, Јерменовци и др.) и могу се користити уколико се покаже заинтересованост и покрене иницијатива за њихово коришћење.

2. ЗДРАВСТВЕНА УСЛУГА

Основу бањског туризма данас чини очување здравља, рехабилитација и лечење хроничних болести код клијената различитог животног доба.

У новије време развој бања, у смислу пружања услуга, тежи ка ширењу врста услуга које подразумевају да се поред рехабилитације, која је до скоро била основ формирања бања, развија и квалификована превенција.

Квалификована превенција подразумева пружање квалитетних и различитих третмана од стране квалификованог медицинског особља посетиоцима бања који су доброг здравља и који

желе да своје здравље одрже, односно унапреде. Поред разних третмана у виду вежби и масажа, ради смањења телесне тежине и одржавања здравља целог организма, све је више главни мотив доласка и боравка гостију у бањи и релаксација, педикирски и маникирски третмани, програм здраве исхране уз активно учешће и помоћ нутрициониста и сл. Такође, мора се напоменути да је све већи помак у коришћењу бањских услуга, који се раније сматрао типично "женским" производом, и на мушке кориснике као и на кориснике целе породице.

Квалификована превенција мора да буде у складу са међународном дефиницијом вежби, здраве исхране и релаксације, коришћењем лековитог фактора.

У том смислу, понуда за све видове услуга у бањи треба да садржи поред амбулантног лечења (у објектима бање) и ванамбулантно лечење, које мора да прати сва потребна организована услуга и садржаји. Такође, бања мора да има адекватну структуру запослених здравствених радника који би на најквалификованији начин искористили и применили природне лековите факторе, на којима се базира понуда бање у превенцији, рехабилитацији и лечењу бањских посетилаца и пацијената.

У постојећим бањама, данас је углавном присутан здравствени туризам, који је оријентисан на домаће посетиоце, и то највише у функцији система социјалног осигурања радника. Услед великог броја извора лековитих вода, њеног квалитета и различитих терапеутских својстава, као и одговарајуће квалификационе структуре запослених медицинских радника, здравствене услуге које се пружају у бањама су далеко изнад квалитета смештајних услуга, угоститељских и забавних услуга које, по досадашњим оценама, не могу да удовоље критеријумима интернационалне тражње.

Основна делатност, структура запослених медицинских радника и врста здравствених услуга у постојећим бањама у Војводини је следећа:

Бања "Кањижа"

Основна делатност бање "Кањижа" је рехабилитација пацијената који болују од запаљенског и дегенеративног реуматизма (зглобне и ванзглобне форме), који су имали оперативне захвате на локомоторном апарату и кичменом стубу, те они који болују од обољења централног и периферног нервног система. Такође се спроводи и дечија рехабилитација.

Пелоидотерапија се користи као топлотна процедура у виду топлих облога - паковања и у виду блатних купки у базенима.

У бањи је запослено следеће медицинско особље:

- лекари специјалисти: 6 лекара физикалне медицине и рехабилитације, лекар опште медицине;
- 1 лекар опште праксе;
- 2 лекара на специјализацији из физикалне медицине и рехабилитације;
- 15 виших физиотерапеута;
- 63 медицинских сестара и техничара.

Поред стално запосленог медицинског особља, у бањи се као стручни консултанти ангажују и лекари других специјалности као што су: лекар специјалиста интерниста-кардиолог, лекар специјалиста рендгенолог, лекар специјалиста гинеколог и лекар специјалиста онколог.

Да би се у бањи у потпуности задовољило потребама и захтевима пацијената и посетиоца, склопљени су уговори са одређеним здравственим установама као што су:

- за потребе РТГ снимања, са Домом здравља из Кањиже и Новог Кнежевца;
- за лабораторијске прегледе, са Домом здравља из Кањиже и лабораторијом "Медлаб" из Новог Сада;
- за потребе премештања хитних случајева у болницу, са болницом из Сенте;
- за збрињавање медицинског отпада, са Специјалном болницом из Новог Кнежевца.

Здравствене услуге које се данас пружају у бањи су следеће:

- хидротерапија;
- електротерапија;
- термотерапија;
- кинезитерапија;
- пелоидна терапија;
- друге медицинске услуге.

Бања "Јунаковић"

Основна делатност је лечење следећих обољења:

- реуматска обољења – све врсте реуматизма, дегенеративни и запаљенски реуматизам;
- ортопедска обољења – деформације кичменог стуба и екстремитета, обољења костију и зглобова, постоперативна стања костију и зглобова, лечење спортских повреда;
- неуролошка обољења;
- гинеколошка обољења –
- обољења дисајних путева.

У бањи је запослено следеће медицинско особље:

- 6 лекара специјалиста физикалне медицине и рехабилитације;
- 1 радни терапеут;
- 9 виших физиотерапеута;
- 11 физиотерапеута;
- 12 медицинских сестара.

Као стручни консултанти ангажују се и лекари других специјалности као што су: лекар специјалиста интерниста и лекар специјалиста гинеколог.

Од здравствених услуга користе се лабораторијске услуге Дома здравља Апатин, јер се бања "Јунаковић" налази у њиховом саставу, у статусу Рехабилитација и физикална медицина у примарној здравственој заштити.

Здравствене услуге које се данас пружају у бањи су следеће:

- хидротерапија;
- електротерапија;
- термотерапија;
- кинезитерапија;
- ручна масажа;
- радна терапија;
- друге медицинске услуге.

Бања "Палић"

Иако је Уредбом Владе Републике Србије језеро Палић са широм околином, у површини од 2130 ha, утврђено као подручје бање "Палић", ова бања за сада нема организовану здравствену службу која би се бавила пружањем балнеотерапеутских услуга коришћењем термоминералне воде. За сада, вода из две бушотине на Палићу (Пј-1/х; Пј-2/х) користи се за пуњење тзв. "термоминералног" базена и за загревање хотела "Президент", који у приземљу објекта има изграђено "турско купатило".

"Термоминерални" базен се пуни водом само у летњим месецима и користе га посетиоци Палића за купање, без пружања додатних услуга у виду организоване здравствене службе са осмишљеним програмом пружања здравствених (балнеотерапеутских) услуга коришћењем природног лековитог фактора.

Бања "Врдник" – Завод "Термал"

У бањи "Врдник", односно у Заводу "Термал", основна делатност је пружање свих метода физикалне медицине и рехабилитације за лечење:

- дегенеративне болести локомоторног система;
- реуматоидни артритис, антикилозни спондилитис;
- ванзглобни реуматизам;
- посттрауматска стања екстремитета;
- спортске повреде;
- периферне одузетости;
- постоперативних стања коштаног-зглобног апарата;
- бањско-климатски опоравак, и др.

У бањи је запослено следеће медицинско особље:

- 5 лекара специјалиста физијатара;
- 1 лекар опште праксе;
- 5 виших физиотерапеута;

- 20 физиотерапеута;
- 10 медицинских техничара.

По потреби се, као стручни консултанти, ангажују лекари других специјалности: лекар специјалиста интерниста, лекар специјалиста кардиолог, лекар специјалиста ортопед и лекар специјалиста гинеколог.

Бања не користи додатне услуге других здравствених установа.

Здравствене услуге које се данас пружају у бањи су следеће:

- хидротерапија;
- електротерапија;
- парафинотерапија;
- кинезитерапија;
- криотерапија;
- ручна масажа, подводна масажа;
- ванстандардне услуге: бисерна купка, сауна.

Бања Стари Сланкамен - Специјална болница "Др Боривоје Гњатић"

Бања Стари Сланкамен данас ради као Специјална болница "Др Боривоје Гњатић" чија је основна делатност лечење хроничних обољења:

- дегенеративни реуматизам (зглобни и ванзглобни);
- запаљенски реуматизам у мирној фази;
- стања након повреда и хируршких интервенција на коштаном-зглобном систему;
- стања након трауме кичменог стуба са оштећењем кичмене мождине;
- стања након CVI;
- Sclerosis multiplex;
- оштећења периферног моторног неурона.

У бањи је запослено следеће медицинско особље:

- 20 лекара специјалиста физијатара и интерниста;
- 1 психолог;
- 2 логопеда;
- 36 кинези и радних терапеута;
- 1 виши рентген-техничар;
- 1 дијететичар – нутрициониста;
- 103 медицинских сестара (виша, средња спрема);
- 3 лаборанта;
- социјални радник.

Поред стално запослених радника медицинске струке, редовно се ангажују и лекари специјалисти: ортопед, неуролог, неурохирург и уролог.

У оквиру Специјалне болнице "Др Боривоје Гњатић" налазе се и интернистичка амбуланта, РТГ и лабораторија, тако да не користе додатне услуге других здравствених установа.

Здравствене услуге које се данас пружају у бањи су следеће:

- хидротерапија;
- електротерапија;
- термотерапија;
- кинезитерапија;
- фототерапија;
- акупунктура;
- ласер;
- ручна масажа;
- друге медицинске услуге.

Бања "Русанда"

Основна делатност бање је медицинска рехабилитација и лечење обољења централног и периферног нервног система, обољења и повреда коштаном-зглобног и мишићног система, обољења крвних судова, деформација које се јављају у дечијем узрасту.

Индикације за лечење су:

- запаљенски реуматизам у мирној фази (реуматоидни артритис);
- дегенеративни метаболички реуматизам (артрозе и спондилозе);
- ванзглобни и метаболички реуматизам;
- дископатије и лумбоишијалгије;
- последице траума и стања после прелома костију и хируршких интервенција на коштано-зглобном систему;
- кожне болести;
- гинеколошка обољења.

У бањи је запослено следеће медицинско особље:

- 20 лекара специјалиста физијатара;
- 5 виших радних терапеута;
- 16 радних терапеута;
- 29 виших физиотерапеута;
- 5 виших медицинских сестара;
- 70 медицинских сестара и техничара;
- 3 медицинска сарадника;
- 40 осталих.

У бањи се, поред запослених радника медицинске струке, редовно ангажују и лекари специјалисти: ортопед, неуролог, физијатар и интерниста. Од здравствених услуга изван бање користе се лабораторијске услуге Дома здравља.

Здравствене услуге које се пружају у бањи су следеће:

- електротерапија;
- парафинотерапија;
- кинезитерапија;
- хидрокинезитерапија;
- пелоидотерапија;
- ласеро и магнетна терапија;
- радна терапија;
- подводна масажа;

- логопедски третман;
- галванска када;
- четвороћелијске купке;
- ручна масажа и др.

Табела 1: Преглед основних здравствених услуга у постојећим бањама

Постојеће бање	хидротерапија	електротерапија	термотерапија	кинезитерапија	ласеротерапија	магнетотерапија	пелоидна терап.	криотерапија	парафинотерап.	фототерапија	радна терапија	ручна масажа	подводна масажа	акупунктура	логопед	купање	Друге мед. услуге
Кањижа	*	*	*	*			*										*
Јунаковић	*	*	*	*							*	*					*
Палић																*	
Врдник	*	*		*				*	*			*	*				*
Стари Сланкамен	*	*	*	*	*					*		*		*			*
Русанда		*		*	*	*	*		*		*	*	*		*		*

3. КАРАКТЕРИСТИКЕ ТЕРМОМИНЕРАЛНИХ ВОДА (ПРИРОДНЕ ЛЕКОВИТЕ ВОДЕ) И ЛЕКОВИТОГ ПЕЛОИДА

Минералне воде (термалне и термоминералне) представљају значајан подземни водни ресурс који далеко превазилази услове и степен садашњег вишенаменског коришћења на овим просторима. Лежишта минералних вода представљају значајно природно богатство и основ за планирање даљег развоја бања и проширење разноврсности понуде у њима. Укупне карактеристике и потенцијал термоминералних бушотина у Војводини пружају основ за реално планирање развоја бања, бањског туризма и развоја тржишта. Главни потенцијал који се користи у бањама у Војводини су термоминералне воде и минерално блато односно пелоид. Да би овај потенцијал прерастао у ресурс и као такав постао основ за даљи развој, планирање и урбанизацију бања, мора бити и даље предмет детаљних хидрогеолошких истраживања, која ће дати основне податке о карактеристикама термоминералних вода, а који ће представљати основно полазиште за даље планирање проширења капацитета постојећих бања и формирање нових бања.

Основне карактеристике термоминералних вода које су од значаја за планирање развоја бањских капацитета су:

- водоиздашност (капацитет) постојећих бушотина;
- физичко-хемијске карактеристике (температура воде; активна рН реакција, укупна – општа минерализација; садржај терапеутски активних-лековитих компоненти);
- перспективност хидрогеолошких услова за израду нових бушотина.

3.1. Водоиздашност (капацитет) постојећих бушотина

Водоиздашност (капацитет) хидротермалних бушотина је веома различита, што је условљено дубином хидротермалне бушотине и геолошком грађом терена. Скоро све бушотине у Војводини раде самоизливно, као резултат повећаних лежишних притисака или феномена гас-лифтсистема, односно садржаја растворених гасова у води.

Табела 2: Водоиздашност термоминералних бушотина у постојећим бањама

Назив бање и место	Ознака бушотине	Водоиздашност (l/sec)
"Кањижа" Кањижа	Кж-2/х	11,8
	Кж-3/х	8,8
"Јунаковић" Апатин	Пб-1/х	36,6
"Палић" Палић	Пј-1/х	12,1
	Пј-2/х	6,7
"Врдник" Врдник	рударско окно	22,0
"С. Сланкамен" Стари Сланкамен	природни извор	0,5
"Русанда" Меленци	Ме-1/х	10,3

Табела 3: Водоиздашност термоминералних бушотина у бањама – објектима у функцији здравствене рехабилитације

Назив објекта	Ознака бушотине	Водоиздашност (l/sec)
Темеринска бања	Те-1/х	20,0
Безданска бања	Бб-1	1,5
Јодна бања Бечеј	Бч-2/х	28,31
Новосадска јодна бања	Б-7 (бунар)	4,2

Табела 4: Водоиздашност термоминералних бушотина на потенцијалним локалитетима за формирање бања*

Локалитет	Ознака бушотине	Издашност (l/sec)
Бачки Моноштор	БМ-1/х	15
Девојачки бунар	Дб-1/х	10,0
Инђија	Инђ-1/х	13,3
Кула – "Развала"	Ку-1/х, 2/х, 3/х, 4/х;	прос. 9,5
Купиново	Куп-1/х	41,7
	Куп-2/х	14,2
Нови Кнежевац	Нк-5	10,0
Ново Милошево	Ми-11	~ 10,0 (прогнозирана)

*у табели су приказани локалитети за које су добијени подаци о водоиздашности бушотине

3.2. Физичко-хемијске карактеристике термоминералних вода

• Температура воде

Неопходан додатни фактор код примене лековитих вода у балнеотерапији је температура (топлота) лековитих вода. Најчешће температуре термоминералних вода у Војводини, на изласку из бушотина, износе од 45-65°C (максималне од 80-90°C). На територији Војводине могу се добити и воде са веома високом температуром, преко 160°C, али се ове воде не користе у балнеотерапеутске сврхе због неодговарајућих физичко-хемијских карактеристика.

Према температури, минералне воде се деле на:

- хладне (до 20°C);
- термалне: хипотерме (од 21-30°C), изотерме (од 31-40°C) и хипертерме (преко 40°C).

Табела 5: Преглед постојећих и потенцијалних бања и потенцијалних локалитета према температури воде

	хладне (до 20°C)	термалне		
		хипотерме (21-30°C)	изотерме (31-40°C)	хипертерме (преко 40°C)
постојеће бање	"Стари Сланкамен"		"Врдник"	"Кањижа" "Јунаковић" "Палић"
потенцијалне бање		Безданска бања	Јодна бања Н.С.	Темеринска бања Јодна бања – Бечеј
потенцијални локалитети		Девојачки бунар		Бачки Моноштор Банат. Велико Село Инђија Кула Купиново Нови Кнежевац Ново Милошево

• Активна (pH) реакција

Активна (pH) реакција има значајну улогу при утврђивању балнеолошке оцене воде. Према pH реакцији, термоминералне воде у Војводини могу се сврстати у четири групе:

- слабо киселе (pH = 5,5 - 6,8);
- неутралне (pH = 6,8 - 7,2);
- слабо алкалне (pH = 7,2 - 8,5);
- алкалне (pH је изнад 8,5).

Табела 6: Преглед термоминералних вода према рН реакцији*

Назив бање	слабо кисела 5,5-6,8	неутрална 6,8-7,2	слабо алкална 7,2-8,5	алкална преко 8,5
"Кањижа"			•	
"Јунаковић"				•
"Палић"			•	
"Врдник"			•	
"Стари Сланкамен"			•	
"Русанда"			•	

*вредност рН реакције је оријентациона јер није мерена на лицу места

• **Укупна (општа) минерализација (g/l)**

Укупна (општа) минерализација представља збир свих растворених материја у води у виду јона, молекула и колоида (макро и микрокомпоненте), затим органских материја и гасова. Макрокомпоненте чине основу минералног састава воде и на основу њих се одређује тип воде, а микрокомпоненте су основни показатељи за балнеолошку оцену лековите воде.

Према досадашњој најчешћој класификацији минералних вода у нашој земљи, у минералне воде су се сврставале воде чија укупна минерализација износи најмање 1,0 g/l.

Табела 7: Укупна минерализација воде која се користи у постојећим бањама

Назив бање и место	Укупна минерализација (g/l)
"Кањижа" Кањижа	4,1
"Јунаковић" Апатин	5,9 – 6,5
"Палић" Палић	3,1 – 3,4
"Врдник" Врдник	0,9
"Стари Сланкамен" Стари Сланкамен	6,6
"Русанда" Меленци	2,6

Табела 8: Укупна минерализација воде која се користи у објектима у функцији здравствене рехабилитације

Назив објекта	Укупна минерализација (g/l)
Темеринска бања	4,1
Безданска бања	3,0
Јодна бања Бечеј	4,0
Новосадска јодна бања	1,0

Табела 9: Укупна минерализација воде хидротермалних бушотина на евидентираним потенцијалним локалитетима

Назив локалитета	Укупна минерализација (g/l)
Бачки Моноштор	7,7
Инђија	4,0
Кула – "Развала"	3,6
Купиново	1,1
Нови Кнежевац	11,0
Ново Милошево	3-3,5

На основу приказаних табела може се закључити да воде које се користе у бањама у Војводини, као и воде из хидротермалних бушотина које тренутно нису у експлоатацији (конзервиране су), припадају минерализованим водама, са изузетком у бањи "Врдник", која спада у маломинерализоване воде. Посебно су значајне високоминерализоване воде у бањама "Јунаковић" и "Стари Сланкамен", које из тих разлога имају велики значај у балнеолошкој примени.

- **Садржај терапеутски активних (лековитих) компоненти**

Терапеутски активне (лековите) компоненте, тј. микрокомпоненте, су од изузетног значаја за оцењивање лековитих својстава воде, односно за утврђивање могуће примене ових вода у балнеотерапији. Са балнеотерапеутског становишта од компоненти су важни јод, бром, литијум, стронцијум, флуор као и метасилицијумска и метаборна киселина, које се често налазе у већим концентрацијама у термоминералним водама у Војводини. Воде које садрже метасилицијумску и метаборну киселину су веома цењене у свету.

Садржај терапеутски активних (лековитих) компоненти у бањама у Војводини је следећи:

Бања "Кањижа" - Кањижа

Вода припада хидрокарбонатно-натријумском типу са повећаним садржајем флуора (3,8 mg/l), метаборне (19,3 mg/l) и метасилицијумове киселине (38,8 mg/l) и органских материја.

Пелоид се састоји од илита, каолинита, гипса и халита, са присуством оксида силицијума, алуминијума, натријума и калијума и органских супстанци у којој доминира фракција фенола.

Бања "Јунаковић" - Апатин

По хемијском саставу вода припада хлоридно-хидрокарбонатно-натријумском типу. У балнеолошком погледу вода има веома добре перформансе. Одликује се повећаним садржајем јода (2,8 mg/l), брома (2,0 mg/l), флуора (2,8 mg/l), стронцијума (5,6 mg/l), сумпорводоника (0,9 mg/l), метаборне киселине (11 mg/l) и метасилицијумове киселине (7,0 mg/l).

Бања "Палић" - Палић

Вода припада хидрокарбонатно-натријумском типу. У току испитивања регистрован је гасни фактор од 1,87 m³/m³ воде. Вода садржи повећане количине терапеутски активних компоненти: јод (5,0 mg/l), бром (13,0 mg/l), флуор (1,3 mg/l), метаборну киселину (35 mg/l).

Бања "Врдник" - Врдник

Вода припада хидрокарбонатно-натријумском типу, са повећаним садржајем магнезијума (45,6 mg/l) и сулфида (44 mg/l) и присуством сумпорводоника (1,4 mg/l) и метасилицијумове киселине.

Бања "Стари Сланкамен" - Стари Сланкамен

Вода спада у ред сланих, високо минерализованих вода, температуре око 18,5°C. Одликује се присуством низа балнеолошки активних елемената, као што су јод (2,8 mg/l), стронцијум (50,0 mg/l), литијум (0,65 mg/l), метасилицијумова киселина (40,0 mg/l) и др.

Бања "Русанда" - Меленци

Посебна вредност бање "Русанда" је лековити пелоид (блато), који се вади из језера Русанда. Дно језера је покривено муљем претежно неорганског порекла, који је веома чист и са мирисом на сумпорводоник. Према физичко-хемијским карактеристикама убраја се у најлековитија блата у земљи. Блато је веома чисто, претежно неорганског састава, са садржајем сумпорводоника. На дну језера налази се неколико извора муља ("жмиравца") који су активни и када језеро пресуши. Из једног од тих хладних блатних извора блато се деценијама вади за потребе бање.

Поред коришћења пелоида, у бањи се користи, у балнеотерапијске сврхе и термоминерална вода из хидротермалне бушотине која се налази у близини бање. Вода припада хлоридно-натријумском типу и садржи повећану концентрацију метаборне и метасилицијумове киселине.

Табела 10: Садржај терапеутски активних компоненти и тип воде – **постојеће бање**

Назив бање	Садржај терапеутски активних компоненти (mg/l)								Тип воде
	J ⁻	Br ⁻	F ⁻	Li ⁻	Sr ^{2*}	H ₂ S+HS ⁻	HBO ₂	H ₂ SiO ₃ +SiO ₃	
"Кањижа"	0,9	-	4,0	0,1	0,2	-	20	7	HCO ₃ -Na
"Јунаковић"	2,8	2,0	2,8	1,2	5,6	0,9	11	7	Cl-HCO ₃ -Na
"Палић"	5,0	13,0	1,3	-	-	-	35	6	HCO ₃ -Na
"Врдник"	-	-	-	0,12	0,23	1,4	-	23	HCO ₃ -SO ₄ -Na-Mg
"Стари Сланкамен"	2,8	-	0,2	0,65	50,0	-	2	40	Cl-Na
"Русанда"	-	-	2,0	0,5	0,1	0,2	10	35	Cl-Na

Табела 11: Садржај терапеутски активних компоненти и тип воде – **објекти у функцији здравствене рехабилитације**

Назив бање	Садржај терапеутски активних компоненти (mg/l)								Тип воде
	J ⁻	Br ⁻	F ⁻	Li ⁻	Sr ^{2*}	H ₂ S+HS ⁻	HBO ₂	H ₂ SiO ₃ +SiO ₃	
Темеринска бања	-	-	-	-	-	0,5	2	6	HCO ₃ -Cl-Na
Безданска бања	3,8	2,4	0,2	-	0,1	-	6	1	HCO ₃ -Cl-Na
Јодна бања Бечеј	2,9	20,0	1,1	-	0,4	1,3	44	45	HCO ₃ -Cl-Na
Новосадска јодна бања	3,3	5,0	3,6	-	-	4,8	28	28	HCO ₃ -Na

3.3. Перспективност хидрогеолошких карактеристика за израду нових бушотина

Подручје Војводине се одликује специфичном геолошком грађом, која је условила постојање термоминералних вода различитог квалитета. С обзиром на равничарски карактер подручја, нису постојали природни услови за формирање извора, већ се бушењем дубљих артеских бунара добијала топла минерална вода и на тај начин се долазило до сазнања о потенцијалу термоминералне воде на овом простору. Природни лековити извори, који су коришћени још у давна времена, налазили су се углавном на падинама Фрушке горе.

Крајем шездесетих година, планским и систематским истраживањима термоминералних вода од стране НИС-Нафтагаса, добијени су подаци о геолошкој грађи и хидрогеолошким карактеристикама дубљих делова терена, о термоминералним водама, њиховој минерализацији, температури воде и др.

Геотермални ресурси нису равномерно распоређени на подручју Војводине. Рангирањем подручја Војводине на основу пет критеријума: величина лежишта односно резерви термоминералне воде; издашност бушотине; температура воде; физичко-хемијске карактеристике воде и садржај терапеутски лековитих компоненти, утврђено је да су термоминералном водом најбогатији управо они простори на којима се и данас налазе најпознатије бање у Војводини. Уједно, то је показатељ да се на овим просторима може планирати не само повећање капацитета постојећих бања, већ се могу формирати и нове бање (Карта бр. 1), што ће зависити од даљих развојних циљева, корака реализације и ефикасног међусобног координисања свих учесника у процесу (локална самоуправа, Покрајински секретаријат за архитектуру, урбанизам и градитељство, Покрајински секретаријат за привреду, Покрајински секретаријат за заштиту животне средине и одрживи развој, Министарство трговине, туризма и услуга, Министарство здравља, Министарство рударства, Министарство за заштиту животне средине, заинтересовани инвеститори и др.).

• Постојеће бање

У постојећим бањама капацитет постојећих хидротермалних бушотина и перспективност развоја је следећа:

Бања "Кањижа" - Кањижа

Капацитет постојећих хидротермалних бушотина задовољава садашње потребе бање "Кањижа". За потребе проширења капацитета бање постоје хидрогеолошки услови за израду нових бушотина.

Бања "Палић" - Палић

Капацитети хидротермалних бушотина Пј-1/х и Пј-2/х за сада нису довољно искоришћени за потребе балнеотерапије, што представља довољан потенцијал за планирање даљег развоја бањских капацитета који би користили лековита својства термоминералне воде из наведених бушотина.

Бања "Јунаковић" - Апатин

Поред задовољавајућег капацитета термоминералне бушотине која је у експлоатацији, на подручју бање "Јунаковић" избушене су још три бушотине које су по карактеристикама термоминералне воде сличних карактеристика као и она која се тренуто користи (нпр.: на бушотини под ознаком Пб-3/х добијена је велика издашност од 20,5 l/s, излазна температура воде је око 53°C а укупна минерализација 5,9 g/l). Бушотине су конзервирание и биће повезане у систем, уколико се укаже потреба за тим.

Бања "Врдник" - Врдник

За будући развој бање "Врдник" неопходно је извршити додатна истраживања у циљу добијања веће количине воде јер је утврђено да ниво воде у рударском окну константно опада.

С обзиром на хидрогеолошке карактеристике Врдничког басена постоје услови за добијање квалитетне минералне воде која би се, поред примене у балнеологији, користила и за унутрашњу употребу, односно пијење, што би у знатној мери повећало балнеолошку понуду и проширило медицински обим деловања природног лековитог фактора за кориснике услуга ове бање.

Бања "Стари Сланкамен" - Стари Сланкамен

Бања "Стари Сланкамен" у Старом Сланкамену данас ради као Специјална болница "Др Боривоје Ђатић" и у погледу тренутних капацитета, здравственог кадра и врсте рехабилитације које пружа, задовољава услове који су дефинисани за ову врсту специјалних установа.

Међутим, да би се ова установа проширила и стекла статус бање увођењем нових терапија и wellness услуга, за њен будући развој неопходно је да се, као прво, обезбеде веће количине

термоминералне воде, која би морала имати и вишу температуру од оне која се сада користи. Полазећи од просторног размештаја и механизма издани, будуће истражне радове, односно бушења, потребно је усмерити у правцу југозапада, на удаљености од 750-1000 m од бање. Пре лоцирања бушотине неопходно је урадити геофизичка испитивања, на основу којих би се одабрала најповољнија локација и одредила оријентациона дубина бушотине.

Бања "Русанда" - Меленци

У околини бање "Русанда" постоје хидрогеолошки услови за добијање веома квалитетне лековите воде. То је потврђено приликом бушења дубоке истражне бушотине Ме-1. Температура воде на излазу из бушотине износила је 92°C. Вода је долазила из пешчара и кречњака мезозоијске старости. Укупна минерализација воде износила је 21,7 g/l. Пошто је приликом бушења дошло до интензивне ерупције вреле воде, која није могла да се санира, бушотина је трајно ликвидирана. Због познатих хидрогеолошких услова постоји могућност бушења нове бушотине из које би се, предпоставља се, добила вода сличних карактеристика као из бушотине Ме-1.

▪ Објекти у функцији здравствене рехабилитације

Поред бушотина чији се капацитети користе у постојећим бањама, у Војводини постоји и велики број бушотина са капацитетима који нису довољно искоришћени или нису уопште у експлоатацији.

Темеринска бања, Безданска бања, Јодна бања Бечеј и Новосадска јодна бања, мада у својим називима имају име бање, по карактеру су уствари "објекти у функцији здравствене рехабилитације" у којима се пружа здравствена услуга пацијентима на основу упута лекара. Ови објекти могу да буду основ за формирање бање, јер имају и хидротермалне капацитете и просторне могућности за даљи развој. Вода која се данас користи испуњава услове за коришћење у балнеолошке (лековите) сврхе (сем у Новосадској јодној бањи у којој се данас користи вода из водовода).

▪ Локалитети са потенцијалним условима за развој бањских капацитета

Хидротермалне бушотине које нису у експлоатацији пружају велику могућност за коришћење у балнеолошке сврхе, јер све оне располажу повећаним садржајем активних (лековитих) компоненти, имају задовољавајућу температуру воде и имају добру издашност. Такви локалитети пружају велике могућности за формирање нових бања, спортских центара или туристичких центара.

Неки од локалитета на којима се налазе хидротермалне бушотине које нису у експлоатацији (са ознаком бушотине) су:

- Баваниште (Бс-1);
- Банатско Велико Село (ВС-5)
- Бачки Моноштор (БМ-1);
- Девојачки бунар (Дб-1/х);
- Инђија (Инђ-1/х);
- Јаношик (Ја-1);
- Јерменовци (Је-17);
- Кула (Кл-1/х);
- Купиново (Куп-1/х, Куп-2/х);
- Нови Кнежевац (НК-5);
- Ново Милошево (Ми-4, Ми-11);
- Падеј (Пд-2);
- Сонта (Со-1/х);
- Српска Црња (Цр-5);
- Шајкаш (Шај-1/х).

4. ПРОСТОРНИ ПОТЕНЦИЈАЛ

4.1. Постојећа локација и могућност проширења

Подручја постојећих бања заузимају површине које чине значајан просторни потенцијал, који није адекватно искоришћен и пружа могућност за њихово даље ширење изградњом нових објеката за смештај посетилаца и пружање терапијских услуга и третмана, изградњом базена, рекреативно-спортских објеката и површина, као и других садржаја.

Поред тога, изузетно је важно отклонити основне недостатке који имају изузетно велики значај на укупно вредновање бањског потенцијала, а односе се на лошу инфраструктуру, амбијенталну запуштеност, недостатак пратећих садржаја и услуга и сл.

У Стратегији развоја туризма Републике Србије, највећи раст у следећих десетак година предвиђен је у категорији Medical Spa, чија је примарна улога пружања комплетне здравствене и wellness услуге у амбијенту који допуњује бањске услуге са конвенционалним и посебним третманима и терапијама.

Развој бањског туризма у европским земљама, са трендом раста броја здравих људи који користе бањске услуге у циљу одржавања здравља, од скоро има утицаја и на просторни развој бања у нашој земљи, па тако и у Војводини. Све је веће интересовање да се бање у Војводини укључе у међународне токове и развој бањског туризма, обogaћивањем подручја бање новим садржајима, у складу са захтевима spa/wellness туризма, реконструкцијом постојећих објеката у циљу постизања високе категорије, увођењем нових терапија и третмана, употпуњавањем понуде различитим туристичким садржајима укључујући атрактивне и значајне локације из ширег окружења (значајна природна и културна добра, велики градски центри, близина реке и језера за спортске активности и риболов и др.).

4.2. Саобраћајна доступност

У односу на просторни положај постојећих бања и евидентираних потенцијалних локалитета за формирање бања, може се установити следећа подела:

- бање у оквиру насеља;
- бање на ободу насеља;
- бање уз поједина природна добра или изграђене спортске комплексе;
- бање као самостални комплекси (ван насеља).

Свим наведним врстама бања (у смислу просторне локације) потребно је обезбедити доступност из више праваца, уз могућност коришћења различитих облика и врсти саобраћаја, који пружају комфор и безбедност приступа до одредишта – бање, користећи превозна средства јавног или индивидуалног саобраћаја.

Бање које се налазе у оквиру урбаног простора насеља и чине један од релевантних урбаних садржаја (Палић, Кањижа, Врдник, Стари Сланкамен) имају доступност из више радијалних праваца (могућност коришћења путева различитог хијерархијског нивоа), могућност коришћења различитих видова саобраћаја, али и могућност приступа индивидуалним возилима као и средствима јавног превоза. Међутим, код оваквог просторног положаја бање, најчешћи проблем представља решавање потребе за ширењем капацитета (због повећаних трошкова), а нарочито обезбеђење простора за изградњу нових саобраћајних капацитета.

Бање које се налазе на ободу насеља углавном немају проблема око проширења локације и формирања нових капацитета и садржаја, али проблем може да буде обезбеђење континуиране доступности долазака (без преседања или обезбеђења интегралних саобраћајних веза које пружају задовољавајући ниво комфора). Овакав просторни положај бање изискује организацију превоза са терминала јавног превоза у оквиру најближег насеља до бање (јавни или такси превоз) или договор са превозницима на међумесним линијама да своје доласке и поласке организују са простора бање. Овакав просторни положај бање захтева и одговарајућу сигнализацију вођења и управљања саобраћајем кроз насеље до бање тј. улицама задовољавајућег саобраћајног капацитета, како индивидуални посетиоци бање не би лутали својим возилима.

Постојећи и планирани локалитети бања у непосредној близини природних добара или спортских комплекса (СРП "Обедска бара", СРП "Горње Подунавље" и др.), повећавају степен атракције целог подручја. Доступност до ових локалитета је као и код бања на ободу насеља, једино код ових објеката поједини саобраћајни капацитети (паркиралишта) имају већи степен заузетости, што се мора узети у обзир приликом планирања и изградње ових капацитета .

Локација бање ван урбаних простора (као самостални комплекс) захтева, осим изградње нових приступних саобраћајних капацитета и нову саобраћајну организацију доступности до ових локалитета средствима индивидуалног или јавног саобраћаја из најближег насеља (нпр.: Апатин - бања "Јунаковић"). Овакав локалитет бање захтева организацију даљинских кретања у функцији обезбеђења што боље доступности. Доступност до бања на оваквим локалитетима мора бити организована из свих већих центара, средствима јавног превоза, уз обезбеђење повезивања са превозним средствима из околних насеља до подручја бање.

Са веома великом поузданошћу може се тврдити да је друмски саобраћај основни вид приступа до готово свих подручја бања и то помоћу индивидуалног превоза (сопственим возилима) или средствима јавног превоза. Готово све микролокације комплекса бања су у основној саобраћајној матрици категорисаних – државних путева, али са различитим степеном изграђености саобраћајница. Доступност до многих бања је омогућена преко путева највишег хијерархијског нивоа (аутопутева), тако да доступност из било ког краја Војводине до било које бање не прелази два сата путовања, што је на задовољавајућем нивоу саобраћајне опслужености.

Да би се у будућности побољшао квалитет саобраћајног приступа до бања, мора се значајно подићи квалитет изграђености локалних путева, као и ниво саобраћајно – туристичке информисаности и сигнализације.

Простор Војводине је у значајној мери покривен железничким пругама, али то не гарантује брзу и laku доступност до локалитета бања, јер су многе пруге ван експлоатације, а железнички саобраћај се одвија углавном међународним (главним) железничким пругама. Железнички саобраћај, као потенцијал, може се посматрати у контексту интегралног приступа бањама уз повезивање железничког и друмског превоза, као и уз обезбеђење потпуног итинерера до подручја бање. Овако комбинован превоз углавном користе комитенти ниже солвентности, како би уштедели новац, на рачун комфора и лаког приступа. Ови облици приступа ће се и у будуће задржати, с тим да је неопходно обезбедити виши ниво интегралног повезивања, према европским стандардима.

Водни саобраћај, односно водни потенцијал пловних река Дунава, Саве, Тисе као и Тамиша, је на задовољавајућем нивоу што се тиче покривености територије Војводине и капацитета водног саобраћаја, што даје могућност приступа бањама користећи и овај вид саобраћаја, уз повезивање са другим видовима саобраћаја (друмски саобраћај). Садашњи ниво коришћења ове врсте превоза не функционише, али у будућности овај вид саобраћаја мора бити много заступљенији, јер то захтевају стандарди Европске Уније. Многи локалитети бања су у близини река, тако да интегрално повезивање водног и друмског саобраћаја може пружити висок ниво комфора и уживања и у самом путовању до планираног одредишта.

Ваздушни саобраћај је заступљен у оквиру војвођанског простора (аеродроми Вршац, Ковин, Сомбор, Нови Сад), али се користи углавном у пословно- комерцијалне сврхе, тако да се може слободно рећи да је овај вид саобраћаја без већег значаја за приступ бањама. Може се констатовати да је број европских гостију, који посећују наше бање, а за превоз користе авион, занемарљив.

Табела 12: Параметри саобраћајне доступности у постојећим бањама

ПОСТОЈЕЋЕ БАЊЕ	ДОСТУПНОСТ		ДОСТУПНОСТ			ДОСТУПНОСТ		
	дирек тна	инди- ректна	друмом	желе- зницом	водом	инд. саоб.	јав. саоб.	инт. саоб.
"Кањижа"	*		*		*	*	*	*
"Јунаковић"		*		*	*	*		*
"Палић"	*		*	*		*	*	*
"Врдник"	*		*			*	*	
"С.Сланкамен"	*		*		*	*	*	*
"Русанда"		*	*			*	*	

Табела 13: Параметри саобраћајне доступности објектима у функцији здравствене рехабилитације

ОБЈЕКТИ У ФУНКЦИЈИ ЗДРАВСТВ. РЕХАБИЛИ- ТАЦИЈЕ	ДОСТУПНОСТ		ДОСТУПНОСТ			ДОСТУПНОСТ		
	дирек тна	инди- ректна	друмом	желе- зницом	водом	инд. саоб.	јав. саоб.	инт. саоб.
Темерин	*		*	*		*	*	*
Бездан	*		*		*	*		*
Бечеј	*		*	*	*	*	*	*
Нови Сад	*		*	*	*	*	*	*

Табела 14: Параметри саобраћајне доступности постојећим локалитетима

ПОТЕНЦИ- ЈАЛНИ ЛОКАЛИТЕТИ	ДОСТУПНОСТ		ДОСТУПНОСТ			ДОСТУПНОСТ		
	дирек тна	индире ктна	друмом	железн ицом	водом	индс	јавс	интс
Инђија	*		*			*		*
Баваниште	*		*	*		*	*	
Бачки Моноштор		*	*		*	*		
Девој.Бунар		*	*			*		
Падеј		*	*			*		
Сонта	*		*			*	*	
Српска Црња	*		*			*	*	
Кула	*		*			*		*
Купиново		*	*		*	*		*
Нови Кнежевац	*		*		*	*	*	*
Ново Милошево	*		*			*		
Мол	*		*		*	*		*
Баранда		*	*			*		*
Шајкаш	*		*			*	*	

инд. саоб. – индивидуални саобраћај;

јав. саоб. – јавни саобраћај;

инт. саоб. – интегрални саобраћај (друмски, железнички, водни).

4.3. Комунална опремљеност

Развој бањског туризма је интегрално повезан и условљен очувањем и заштитом животне средине, што подразумева адекватно изграђену комуналну инфраструктуру у бањском комплексу и његовом окружењу.

Комунална опремљеност бања је егзистенцијалног карактера јер ствара предуслове за реализацију потреба свих посетилаца бање у уређеном амбијенту. Специфичности комуналне привреде у бањским подручјима огледају се у санацији последица које су често пратећа појава туристичких места и бања, због изградње објеката и коришћења самог простора од стране

великог броја посетилаца, што доводи до деградације животне средине. Укупна комунална опремљеност бањског подручја, насеља у ком се или поред кога се бања налази и у самој бањи, треба да својим изграђеним и планираним капацитетима задовољи потребе и становника насеља и посетилаца бањског подручја. Планирана проширења и доградња комуналне инфраструктуре не сме се вршити једнострано, тј. водити рачуна само о потребама бање, већ се мора водити рачуна о специфичности ширег подручја и потреба које то подручје захтева.

Комунална опремљеност бањског подручја подразумева водоснабдевање, одвођење и пречишћавање отпадних вода, грејање, одржавање паркова, зелених и рекреативних површина, одржавање путева, одношење смећа и др.

Развојне слабости и недостаци комуналне привреде се уочавају и у бањама Војводине, а због развоја бањског туризма неопходно је подстицање и унапређење развоја ове привредне гране, која директно утиче на очување и заштиту природних и створених ресурса бањских подручја.

5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита животне средине подразумева очување природних вредности бања и њихових основних функција, односно њихове лечилишне и рекреативне улоге.

Основни услов одрживог развоја бања је рационално коришћење и трајна заштита термоминералних вода и природног бањског амбијента. Примарни правци развоја бањског комплекса су: квалитетно водоснабдевање, изградња локалних саобраћајница, комунално опремање, функционални урбанистички развој и заштита природног бањског амбијента од деградације. С обзиром да функционалност бања зависи од квалитета њихових природних потенцијала, еколошка заштита бањских ресурса представља императив одрживог развоја туризма.

Бањски туризам је директно повезан са квалитетом животне средине, што захтева димензионисање капацитета и туристичког промета у бањама на начин који не доводи до промена изворних екосистема и предела (од безбедних до опасних, критичних и катастрофалних утицаја). Безбедни притисци на екосистему не доводе до неповратних измена и такво оптерећење природног комплекса обично има II и III степен дигресије. Максимално дозвољен туристички притисак може довести бањски природни комплекс у III степен дигресије, а критично стање одговара IV степену дигресије. Катастрофално оптерећење обично подразумева ентропију екосистема и има V степен дигресије.

Еколошки капацитет локације, односно бањске средине, дозвољава присуство одређеног броја корисника без угрожавања изворног екосистема подручја, што би значило да основну меру

заштите бањског потенцијала представља утврђивање еколошког капацитета, на основу ког се одређује број посетилаца и дозвољене активности.

Изградња туристичких објеката и присуство туриста у одређеној мери деградирају животну средину бања у погледу стварања веће количине отпадних вода (посебан проблем представља њихова евакуација из бањских места), већа количина комуналног и медицинског отпада, повећан ниво буке, електроенергетско снабдевање (електромагнетно зрачење у близини далековод), извори грејања објеката (најчешћи извори топлоте су угаљ или мазут) и сл.

Наведени проблеми су присутни, у мањој или већој мери и у постојећим војвођанским бањама.

Бања "Кањижа" је адекватно комунално опремљена прикључењем на насељску водоводну и канализациону мрежу. С обзиром да се налази унутар границе грађевинског рејона повезана је насељским саобраћајницама са ближим и даљим окружењем. Пејзажно је озелењена дендролошким врстама већих естетско-декоративних вредности, које унапређују микроклиматске и санитарно хигијенске вредности овог простора. Топлотна енергија за грејање објеката је обезбеђена из хидротермалних бушотина а планира се прикључење на насељски гасовод. Изграђени смештајни капацитети и наведени инфраструктурни системи су делимично угрозили квалитет животне средине овог бањског места, али ће се одређеним мерама контролисати и пратиће се носиоци потенцијално негативних активности.

Бања "Јунаковић" је делимично очувала квалитет животне средине јер је комплекс обезбеђен довољним количинама воде за пиће прикључком на водоводни систем Апатина, али није изграђена канализациона мрежа, па се евакуација отпадних вода врши у септичке јаме и упијајуће бунаре, што представља потенцијалне пунктове загађења. С обзиром да ће бити обезбеђено снабдевање гасом, ваздух, као природни ресурс је заштићен од загађења насталих сагоревањем енергената који се користе за грејање (угаљ, мазут и сл.). Изградњом обилазнице ће се обезбедити квалитетнији приступ овом бањском месту и елиминисати негативан утицај саобраћаја (бука, гасови). Слободне површине око базена и цео комплекс нису хортикултурно обрађене, што представља велики недостатак јер зелени фонд, поред унапређења санитарно-хигијенских услова, има и психоседативно дејство на посетиоце, што подиже квалитет бањског туризма.

Квалитет животне средине **бање "Палић"** у насељу Палић је у великој мери очуван и унапређен формирањем великих парковских површина, плански хортикултурно обрађених, које чине саставни део Парка природе "Палић", који представља изузетан туристички локалитет, а заштитом су обухваћени, поред парка, језеро, станишта ретких угрожених биљних и животињских врста и зоо врт. Поред амбијенталних вредности, на обали језера се налазе значајна непокретна културна добра, која су у функцији туризма и употпуњују туристичку понуду корисницима овог изузетно атрактивног места. Водоснабдевање је обезбеђено из бунара

у Палићу, али вода не задовољава у потпуности нормативе за пиће (садржај амонијака, гвожђа и арсена је преко МДк). Отпадне воде се адекватно одводе канализационом мрежом и након пречишћавања се упуштају у реципијент. Бања че се снабдевати природним гасом за потребе грејања, а саобраћајно је повезана одговарајућом путном мрежом (државни пут I реда и железница).

Бања "Врдник" је лоцирана у јужном пригорју Фрушке горе и саобраћајно је повезана са регионалним путем (државни пут II реда). Квалитет животне средине је делимично деградиран јер није изграђена канализациона мрежа, па се отпадне воде евакуишу у септичке јаме, које угрожавају подземне воде, а индиректно и земљиште. Одвођење атмосферских вода се врши у отворене канале, који се не одржавају редовно и представљају често деградационе пунктове околине јер су понекад претворени и у "дивље" депоније. Због неизграђене гасоводне инфраструктуре, квалитет ваздуха је у одређеној мери загађен због продуката сагоревања енергената.

Бања "Стари Сланкамен" у Старом Сланкамену се налази у изузетном природном амбијенту, на обали Дунава. Животну средину овог места деградирају отпадне воде, чија се евакуација непрописно врши у септичке јаме, што често доводи до загађења фреатских издани, са тенденцијом преноса у дубље слојеве.

С обзиром да је гасоводна мрежа изграђена и за бању, квалитет ваздуха је на овај начин заштићен од продуката сагоревања, који настају као последица индивидуалног грејања. Парковске површине, које окружују бању, потребно је допунити и подићи на виши естетски ниво, а њихово повезивање са приобаљем Дунава би створило услове за шетњу и рекреацију посетилаца, као додатне активности.

Бања "Русанда", као једна од најстаријих бања у Војводини, подигнута је уз језеро Русанда, познато по исцелитељским својствима воде и блата, окружена је широким зеленим појасом који се не одржава редовно, што је у великој мери изменило аутохтон изглед овог пејсажа.

Бања је саобраћајно повезана, преко државног пута I и II реда, са непосредним и ширим окружењем. Водоснабдевање бање је обезбеђено из насељског изворишта, али квалитет воде за пиће не задовољава прописане нормативе. Одвођење отпадних вода се врши у септичке јаме или упијајуће бунаре, који представљају потенцијалне пунктове загађења водоносних слојева, а индиректно и земљишта. Ова неадекватна комунална опремљеност угрожава квалитет животне средине, што захтева неодложне интервенције у наведеном контексту.

6. УКУПНА ТУРИСТИЧКА И АМБИЈЕНТАЛНА АТРАКТИВНОСТ ПОДРУЧЈА

Туристичка атрактивност подручја

Поред пружања услуга здравственог и wellness туризма, укупној атрактивности подручја бање доприноси и добро организована туристичко – рекреативна понуда, која мора укључити све значајне локације, објекте и манифестације у окружењу бање.

Природна добра као што су специјални резервати природе, паркови природе, споменици природе, уколико се налазе у непосредној близини бањског подручја представљају својеврсну предност, која још увек није довољно искоришћена у постојећим бањама у Војводини. Додатне излетничке активности у очуваним природним добрима омогућују бањским посетиоцима садржајнији и пријатнији боравак, док заштићена појединачна стабла и групе стабала, уз адекватно обележавање и објашњење њиховог статуса заштите, доприносе популаризацији и омасовљењу идеје и праксе заштите природе. Бање у Војводини се углавном налазе у непосредном окружењу природних добара али њихова амбијентална и функционална повезаност, уз обавезно поштовање зона заштите и утврђених мера заштите у њима, још није довољно дефинисана.

Тако је развој бање "Врдник" и туристичко-рекреативних површина у НП "Фрушка гора" усаглашен само на нивоу докумената. Локалитет бање "Врдник" је посебно интересантан јер насеље Врдник са бањом има све предуслове за развој као климатско место, уз издвајање бање "Врдник" као носиоца и центра туристичких активности унутар Националног парка.

Такође, просторна близина бање "Русанда" и СРП "Стари Бегеј- Царска бара ", бање "Јунаковић" и СРП "Горње Подунавље", бање "Палић" и Парка природе Палић представља значајан развојни потенцијал и захтева одговарајуће активности и мере којима би се обезбедила функционална повезаност ових туристичких мотива и садржаја.

Природни водотоци, нарочито реке Дунав, Тиса и Сава, доприносе атрактивности бањских подручја која се налазе у њиховој близини и пружају могућност планирања различитих туристичких активности и садржаја као што су возња бродом до околних места, организовање риболовних такмичења, рекреативних активности као што су пливање, скијање на води и др.

Богатство подручја Војводине значајним културним добрима пружа могућност да се бањским гостима омогући њихов обилазак и упознавање са културно-историјским развојем тог простора. Програми оваквог садржаја морају бити добро осмишљени, са организованим превозом и уз ангажовање туристичких водича или кустоса. Програми туристичке презентације културних

добра треба да њихову аутентичност објасне на начин који ће омогућити разумевање и поштовање културне баштине.

Велики број манифестација различитог карактера, попут етнографских, уметничких, спортских, забавно-туристичких, представљају значајан потенцијал који треба да нађе своје место у развоју бањског туризма.

Амбијентална атрактивност подручја

Развој бањског туризма, поред пружања здравствених услуга пацијентима који путем терапије односно третмана треба да побољшају своје здравствено стање, иде све више ка томе да бањски гости буду и клијенти доброг здравља који желе да помоћу одговарајућих третмана то своје добро здравље и одрже односно и побољшају. У том смислу, развој бањског туризма поред проширења врсте третмана и терапија коришћењем природног лековитог фактора, обезбеђења одговарајућих смештајних капацитета (хотелски смештај високе категорије), додатних понуда (разне врсте рекреација, фитнес, ароматерапије и др.), мора да прати и уређење ентеријера и екстеријера саме бање, ближег и ширег окружења, а што би допринело подизању квалитета понуде бањских услуга.

Код нас се, у протеклом периоду, појам бањског туризма углавном везивао за бањска места за опоравак старих и болесних људи, места са лошим хотелским смештајем (ниске категорије) и неорганизованим приватним смештајем, са недовољно изграђеним и неатрактивним јавним простором и лошом инфраструктуром.

Да би се све ово превазишло и унапредило, а бањски туризам схватио као изузетно значајна и интересантна туристичка грана за клијенте различитог профила и година, амбијентално окружење бањског места је такође један од критеријума који доприноси побољшању имиџа и развоју бањског туризма.

Основно правило треба да се заснива на очувању и заштити објеката који су значајни по стилу градње или су стављени под заштиту, а користе се за потребе бање или су у њиховој близини, посебно фасаде објеката, декоративна пластика, аутентичан материјал и сл. Затечено градитељско наслеђе у постојећим бањама мора се поштовати и очувати, а нарочито вредна архитектонска здања и принципи изградње који су важиви у време њиховог настајања. Нови објекти који се граде на бањском подручју треба да својим архитектонским обликом и избором материјала одговарају стилу изграђених објеката и природном окружењу.

Обавезан садржај бањског подручја треба да буде природна вегетација. Стога су паркови обавезан део бања, што је посебно важно ако се бања налази у равничарском делу Војводине,

где је шумовитост знатно мања од оптималне, а што би унапредило и укупно стање животне средине. При формирању или обнављању парковских површина које чине део бање, мора се водити рачуна да све функције и активности у парку треба да буду усклађене тако да не ометају једна другу, већ да су комплементарне и да чине једну целину. То се посебно односи на формирање туристичко-угоститељских садржаја, објеката за спорт и рекреацију, дечијих игралишта, стаза за шетњу, трим стаза, одморишта са клупама, надстрешницама и др. Поред тога, потребно је редовно спроводити мере неге у парку као што су: одстрањивање сувих и болесних стабала, сувих грана на дрвећу, нега шибља, како би се створио јединствени утисак уређеног и пријатног места за боравак.

Слика: Парк у бањи "Палић"

У склопу обогаћења садржаја парка могуће је и увођење или враћање у парк неких врста фауне која је карактеристична за тај предео (паунови, веверице, патке и др.).

Уколико се у непосредној близини бањског подручја налази заштићено природно добро, оно представља својеврсну предност која омогућује бањским посетиоцима додатне излетничке активности (шетња, спортски риболов, лов) у зависности од врсте природног добра, и уједно садржајнији и пријатнији боравак.

Уређеност места у коме се бања налази, подразумева комуналну опремљеност и уређеност, редовно чишћење улица и одношење комуналних отпадака, уређење обала оближњих река и језера, заштита од поплава, уклањање снега и леда са улица и тротоара и др., и изузетно доприноси позитивном амбијенталном окружењу и увећава задовољство посетиоца боравком у таквом бањском месту.

II ПРЕДЛОГ КАТЕГОРИЗАЦИЈЕ БАЊСКИХ КАПАЦИТЕТА

1. СТАТУС ПОСТОЈЕЋИХ, ПЛАНИРАНИХ И ПОТЕНЦИЈАЛНИХ БАЊА НА ТУРИСТИЧКОМ ТРЖИШТУ

Квалитет и разноврсност термоминералних вода Војводине омогућава формирање широке понуде здравствено-лечилишних услуга.

Имајући у виду трендове на међународном Spa/wellness тржишту, као и резултате анализе постојећих природних и створених ресурса у Покрајини, најбржи ефекти њиховог међународног позиционирања могу се очекивати у категоријама Medical Spa и Mineral Spa.

Будући статус постојећих, планираних и потенцијалних бања у односу на захтеве домаћег и међународног Spa/Wellness тржишта утврђује се као:

- локални;
- регионални;
- национални;
- међународни.
-

Основни критеријуми за овакав предлог категоризације су:

- квалитет природног фактора;
- постојеће стање и степен развијености бањских капацитета (врсте здравствених и осталих услуга, квалитет и опремљеност капацитета, саобраћајна доступност);
- могућност увођења нових програма и проширења постојећих капацитета;
- степен укупне туристичке атрактивности окружења.

На основу наведених критеријума утврђен је предлог будућег статуса постојећих, планираних и потенцијалних бањских капацитета (Карта бр. 2).

Табела 15: Предлог будућег статуса постојећих, планираних и потенцијалних бањских капацитета

Назив/локација	Статус			
	локални	регионални	национални	међународни
Постојећи капацитети				
"Кањижа" - Кањижа	•	•	•	•
"Јунаковић" – Апатин	•	•	•	•
"Палић" - Палић	•	•	•	•
"Стари Сланкамен" - Стари Сланкамен	•	•	•	•
"Русанда" – Меленци	•	•	•	•
"Врдник"- Врдник	•	•	•	•
Планирани капацитети*				
"Темеринска бања"- Темерин	•	•		
"Безданска бања" – Бездан	•	•		
"Јодна бања – Бечеј	•	•		
Новосадска јодна бања – Нови Сад	•	•		
Инђија	•	•		
Ново Милошево	•			
Кула	•	•		
Купиново	•	•	•	•
Мол	•			
Баранда	•			
Потенцијални капацитети**				
Баваниште	•			
Банат. Велико Село	•			
Бачки Моноштор	•			
Девојачки бунар	•			
Јаношик	•			
Јерменовци	•			
Нови Кнежевац	•			
Падеј	•			
Сонта	•			
Српска Црња	•			
Шајкаш	•			

* постојећи објекти у функцији здравствене рехабилитације и локалитети за које већ постоје одговарајући планови и програми,

** локалитети на којима је утврђен хидротермални потенцијал, а бушотине су конзервиране.

Оваква категоризација упућује у првом реду на обим и структуру активности које је потребно предузети да би се предложени статус реализовао:

- међународни и национални ниво: подизање квалитета услуга (здравствено лечилишних, смештајних, пратећих) и увођење широке понуде различитих Wellness програма у складу са европским стандардима;
- регионални, локални: подизање квалитета услуга (здравствено лечилишних, смештајних, пратећих) у складу са домаћим законодавством и стандардима, проширење понуде капацитета са регионалним статусом одговарајућим wellness програмима у складу са захтевима регионалног тржишта;
- локални: обезбеђење услова за здравствено-лечилишни третман и смештај корисника ових услуга (препоручује се укључивање приватног сектора, бар у првој фази).

2. КОНЦЕПТ ПОНУДЕ БАЊСКОГ ТУРИЗМА

Концепт понуде бањског туризма утврђује се у складу са укупним потенцијалима, предложеном категоризацијом бањских капацитета и актуелним плановима и програмима развоја постојећих бања.

Туризам у бањама Војводине има, пре свега, здравствено-лечилишни значај, док су комплементарне активности веома слабо развијене. Степен развоја туризма у бањама Војводине врло је неуједначен, како по опремљености објеката, тако и по садржајности понуде. Туризам би могао да постане доминантна привредна грана бањских места, али се пре тога морају уложити напори у изградњу материјалне основе и свих предуслова за организовану туристичку понуду.

Значајну подршку развоју бањског туризма, у смислу подизања укупне туристичке атрактивности, може да пружи присуство (постојање) других туристичких производа као што су еко-туризам, културно-манифестациони туризам, спортско-рекреативни, излетнички, рурални, ловно-риболовни, као и други видови туристичких активности.

Полазиште за утврђивање концепта развоја бањског туризма представља Стратегија развоја туризма Републике Србије:

Квалитет и капацитет природног лековитог фактора представља основ развоја бањског туризма, али без надградње нема валоризације ресурса, а самим тим ни успешног развоја. Инфра и супраструктура, као и преостали нивои активности морају се планирати у складу са реалним могућностима. Кроз концепт развоја бањског туризма треба подржати диверсификацију бањских активности и услуга како би се привукла разноврсна клијентела.

На основу Стратегије развоја туризма Републике Србије, највеће шансе за развој у средњорочном периоду имају бањска места која се налазе унутар развојно динамичних подручја – у близини Београда и дуж значајних саобраћајних коридора (овом подручју припада Војводина). За развој бањских места биће од пресудног значаја локална иницијатива. Дугорочно гледано, шансе за развој имаће она бањска места која ће кроз одговарајуће планове и програме, као и кроз њихову имплементацију бити третирана заједно са њиховом атрактивном околином, пре свега природним и културним наслеђем, у циљу формирања јединствене предеоне целине, као и она која ће своју туристичку понуду прилагодити новим потребама посетилаца и корисника бањских услуга.

SWOT АНАЛИЗА САДАШЊЕГ СТАЊА БАЊСКОГ ТУРИЗМА

Стратегија развоја туризма Републике Србије представља документ који, пре свега, треба да предложи рационалне и уверљиве одговоре на питања структурисања и раста туризма, односно

његовог укључивља на чеђународну пословну сцену. У том контексту, SWOT анализа представља незаобилазно средство за идентификацију и могућег полигона кључних стратегија и политика да се постављени циљеви и остваре.

Профил садашњих снага, недостатака, шанси и претњи туризма Србије изведен је на основу:

- анализе садржаја више од 50-так израђених студија о српском туризму домаћих и страних аутора;
- анкетних истраживања туриста, становништва Србије и тур оператера;
- опсежне анализе тржишта;
- анализе конкурената.

SWOT анализа садашњег стања бањског туризма у Републици и Покрајини извршена је у оквиру првог фазног извештаја рађеног за потребе утврђивања Стратегије развоја туризма Републике Србије, и за потербе ове Студије прилаже се у целини:

<p>ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> - богато и разноврсно мултиетничко културно историјско наслеђе околине - љубазност угоститељског особља и традиционално гостопримство грађана - изузетни природни ресурси - традиција туризма - богатство старих заната - добар геостратешки положај (гранични прелази- друмски, железнички и речни) - здрава храна и вода, незагађена околине - хигијена на високом нивоу - ниска цена терапеутских програма - изванредни климатски услови - заштићена природна подручја - богати садржаји културног, спортског и манифестационог туризма 	<p>СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - застарела инфраструктура и недовољна туристичка сигнализација - дотрајала медицинска опрема бањског центра - недовољно агресиван маркетиншки наступ у земљи и свету - недовољно учешће на конкурсима ЕУ - неусклађеност образовног система са новим захтевима тржишне привреде у смислу развоја туризма - недовољно знање страних језика
<p>ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> - интензивирање коришћења термалних вода - партнерство са ино-компанијама - комбиновање бањског туризма са осталим видовима туристичке понуде општине и регије - едукација становништва регије - раскрсница Европе-могућност стварања кластера и инкубатора - укрштавање европских путева будућности - близина коридора X - повезаност коридором VII - развој МСП и предузетништва - потенцијали руралног туризма - ЕУ фондови - рестаурација етно садржаја (салаши, музеј, сеоске куће, каштели, виногради, подруми, паркови) - повећана тражња за био производима 	<p>ПРЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> - недовољно разумевање инотржишта - недефинисаност средњо-дугорочних циљева Стратегије развоја туризма Србије - неразвијена предузетничка култура - недовољна зрелост визије развоја туризма међу грађанима - недостатак едукације за бизнис-размишљање у погледу свих видова туризма и одрживог развоја - недостатак поверења у бренд бања и безграничних могућности приватног предузетништва на пољу туризма - одлив кадрова из општине

2.1. Основе програма развоја бањског туризма

Визија туристичког развоја бања Војводине представља функционалну и инспиративну слику туризма у наредном периоду. У том смислу, она представља не само основно полазиште, већ и најкритичнију компоненту туристичке политике бања, с обзиром да мора да понуди квалитетне одговоре на бројне постојеће проблеме.

Уважавајући максимално резултате обављених теренских истраживања и обрађених анкетних упитника, произашле су следеће кључне вредности на којима треба да се заснива развојна визија туризма у постојећим бањама Војводине.

Бања "Кањижа"-Кањижа

План развоја туризма општине Кањижа заснива се на даљем улагању у развој симбола туризма овог простора - бање "Кањижа". Развој бање "Кањижа" је заснован на анализи пословања у претходном периоду и искоришћености постојећих капацитета, која је у протеклом периоду била 90%. Процењује се да би бања "Кањижа" у планском периоду требало да има 600 постеља, а проширење капацитета је планирано у три етапе:

- *прва етапа* – подизање трећег спрата на хотелу "Aquamarin" како би се добило 70 нових постеља, а решио и проблем прокишњавања у кишном периоду и прегревања зграде у летњим месецима;
- *друга етапа* – изградња новог хотела капацитета 250 постеља, са особеностима хотела са четири звездице. Идејни пројекат већ постоји, као и елаборат о економској оправданости инвестиције и макета хотела;
- *трећа етапа* – изградња Aqua парка који би садржао базене, спортске терене, пратеће објекте, објекте за разоноду и рекреацију.

У оквиру спољњег уређења, планиране су саобраћајне површине са паркинзима, зелене површине, украсни базени, спортски садржаји, отворени базени за купање (различитих величина, дубина и са различитим температурама термоминералне воде), као и трим стазе и стазе за шетање.

Уз унапређење здравствено-рехабилитационог туризма, потребно је уредити град Кањижу као бањски град према Студији "Кањижа-бањски град".

За интензивнији развој бање "Кањижа" веома је важан развој туристичких активности комплементарних здравствено-рехабилитационим и рекреативним садржајима, како би се употпунила туристичка понуда. Ради унапређења постојеће туристичке понуде неопходно је

развијање нових туристичких производа и услуга. На основу валоризације природних и створених вредности, оцењује се да би развој туризма на водама био адекватна допуна бањским садржајима.

Приоритет у развоју бање "Кањижа" представља изградња *Aqua парка*, који ће се састојати од система отворених базена са осталим садржајима.

Локациону предност бање "Кањижа" представља и положај на реци Тиси, тако да би на развој понуде бање "Кањижа" утицало и уређење обале реке Тисе и њених садржаја (односи се пре свега на изградњу марине на реци Тиси као међународном пловном путу).

Бања "Јунаковић"-Апатин

Квалитет постојећих садржаја, као и остварени резултати, показују да је неопходно превазићи садашњи стадијум и планирати проширење комплекса и делатности Бање, како просторно, тако и функционално. Просторнопланском документацијом предвиђено је проширење бањског комплекса. Развој Бање односи се на повећање капацитета лежача изградњом депаданса и вила, повећање стандарда услуга, изградњу покривених базена, спортских и других пратећих објеката којима би се повећала ванпансионска потрошња и употпунили здравствено-туристички и рекреативни садржаји, чиме би се оптимално користили постојећи објекти, инфраструктура, службе одржавања, медицине, угоститељства и др.

Изградња покривених базена омогућила би да нема разлике између вансезонске и сезонске потрошње. У јесењем, зимском и пролећном периоду било би омогућено коришћење базена са термалном водом, као и отворених базена, изласком из затвореног базена продуженим тунелом. У склопу затворених базена, нагласак би се ставио на изградњу wellness центра, а у складу са увођењем нових развојних трендова у туризму. Спровођењем планираних активности стварају се могућности за реализацију медицинско-рекреативног парка на нивоу познатих бањских лечилишта у Европи. Предвиђене инвестиције се односе на:

- преуређење хотелских јединица;
- изградњу аутокампа са пратећим садржајима;
- изградњу покривених базена, wellness центра;
- изградњу спортске хале са кугланом;
- изградњу комплекса бунгалова са трговинским центром;
- изградњу и уређење голф терена;
- изградњу вила уз голф терен;
- стварање вештачког језера са пратећим садржајима.

Перспективним планирањем и развојем бања "Јунаковић" ће постати једно од водећих места у понуди бањског туризма, као лечилишно-рекреативни и спортско-туристички центар са могућношћу организовања комбинованог бањског, ловног, риболовног, спортско-рекреативног и манифестационог туризма.

Бања "Палић"-Палић

Визија будућности развоја бање "Палић" усмерена је на остваривање следећих циљева који су дефинисани у ЈП "Палић-Лудаш", као стараоцу бање:

- комплетирање туристичке понуде Палића;
- увећавање туристичког промета;
- искоришћавање природних потенцијала;
- запошљавање нове радне снаге.

Концепцијска оријентација односи се на следеће активности:

- увођење јединственог здравствено-превентивног програма који нуди успех и разоноду (wellness);
- програми за стицање добре физичке кондиције, постизање здравог начина живота и жељене естетске спољашности(fitness);
- формирање бањског лечилишта организовањем здравствене службе за пружање здравствених, терапеутских и wellness услуга.

Бања "Врдник"-Врдник

Будућу развојну политику бање Врдник треба усмеравати на валоризацију потенцијала бање и насеља:

- положаја (климатске и геоморфолошке карактеристике);
- природних вредности (термоминерална вода, очувана природа Националног парка "Фрушка гора");
- изграђених рецептивних капацитета;
- културно-историјских споменика (манастири Фрушке горе).

Бања "Врдник" ће се у будућности ослањати, поред здравствено-реhabилитационог, на развој спортско-рекреативног туризма, са нагласком на wellness садржаје.

Предност бање "Врдник" у односу на остале бање у Војводини је њен положај на Фрушкој гори, тако да се у наредном периоду очекује да се стави акценат на коришћење овог природног ресурса у туристичке сврхе.

Бања "Стари Сланкамен"-Стари Сланкамен

Природни ресурси бање "Стари Сланкамен" (лековита вода и климатски услови) нису довољно искоришћени, тако да руководство бање планира значајна улагања у будућности, за која су потребна велика финансијска средства.

Концепт развоја бање обухвата следеће:

- адаптација и доградња смештајних капацитета;
- реконструкција терапеутског блока;
- афирмација комплементарних туристичких садржаја (Фрушка гора, Дунав).

Поред развоја здравствено-реhabилитационог туризма по коме је и чувена, у бањи "Стари Сланкамен" ће се у будућности развијати и спортско-рекреативни и wellness програми, а посебно ће бити нагласак на могућности развоја наутничког туризма формирањем марине на Дунаву, што је особеност ове бање и компаративна локациона предност у односу на остале бање Војводине.

Бања "Русанда"-Меленци

Стратешки развој бање Русанда ће се у будућности базирати на комбинацији три критеријума:

- тржишно оријентисана здравствено-реhabилитациона бања;
- бања која ће се ослањати на социјални програм односно здравствени систем;
- бања као wellness-превентивни центар са комерцијалном основом пословања.

Бања Русанда је дефинисала своје основне сегменте туристичког развоја, а пре свега: здравствено-реhabилитациони, излетнички, спортско-рекреативни и манифестациони туризам. Савремени концепт пословања окренут је ка изградњи wellness центра, уређењу обале језера Русанда, као и реконструкцији пелويدо блока.

Концепт развоја бање "Русанда" подразумева развој уже и шире локације лечилишног места.

Планирани су:

- уређење обале језера Русанда са шеталиштем, спортским теренима, отвореним базенима;
- изградња хотела са затвореним базеном и конгресном салом;
- изградња насеља у близини језера за пацијенте са ограниченом могућношћу кретања, тако да смештајни капацитети и по форми и по садржају што мање личе на здравствене установе.

Језеро, као извор пелоида, и бањски амбијент морају се посматрати, штитити и користити интегрално, као две целине подједнако важне свака у свом сегменту.

2.2. Wellness

На основу валоризације тржишног туристичког потенцијала Србије, здравствени туризам (Spa/wellness) представља један од приоритетних туристичких производа, којим се Република Србија успешно може укључити на међународно туристичко тржиште.

С обзиром да Стратегија развоја туризма Републике Србије подразумева разлику између здравственог туризма и wellness програма, а промовише њихов интегрални развој, у будућем развоју бањског туризма неопходна је боља афирмација овог програма.

Wellness туризам је усмерен на клијенте доброг здравственог стања, чији се број знатно повећава, јер тражња wellness производа је константна током целе године и постаје животни стил савременог човека.

Основу wellness програма чини здравствени аспект, јер је усмерен првенствено на унапређење здравственог стања и смањење последица старења, бола, стреса и др.

Главни мотиви доласка клијената wellnessa у бањске центре су: релаксација, педикирски и маникирски beauty третмани, програми образовања односно примена спа јеловника с посебно одабраним јелима у циљу смањења телесне тежине, fitness програми, рекреативни програми (голф, бициклизам, пешачење) и др. Поред ових услуга, посетиоци су често заинтересовани за упознавање околине одласком на излете у непосредна окружења бање у контексту упознавања културног наслеђа и природних и амбијенталних вредности.

Низ бања имају врло повољне природне, амбијенталне и микроклиматске услове, као природне факторе лечења, а овим програмима би се могли проширити и обим и квалитет туристичке понуде.

У данашњем, савременом, свету све више се уочава потреба за здравијим начином живота и све је већи број корисника wellness програма (у Европи има преко 1200 спа центара), претежно

женског пола, али у новије време је уочено и веће интересовање мушкараца за овај вид туризма, посебно из урбаних средина.

У војвођанским бањама је овај вид туризма у почетној фази развоја односно више у фази заинтересованости јер и Стратегија развоја туризма Републике Србије ставља велики акценат на wellness програме и подразумева њихово интензивније учешће на туристичком тржишту.

У објектима **бање "Кањижа"** је већ уведен wellness програм у правцу унапређења здравственог стања, смањења телесне тежине, ублажавања последица старења, ублажавања бола, nelaгоде, стреса, релаксације и рекреације у отвореним базенима и сл.

Ова бања има и просторне и природне потенцијале за развој wellness програма због изграђених спортских терена, просторија за ову намену и могућности допунских понуда у виду бициклизма, јахања, лова, риболова и рекреативних активности поред Тисе.

У **бањи "Јунаковић"** постоје интересовања за увођење wellness програма због њихове све веће актуелности, за које постоји реална основа за развој због природних потенцијала ове бање и близине Апатина и Дунава (риболов и спортови на води), СРП "Горње Подунавље" (лов, еко-сафари), и др. Бања се налази на ободу Парк шуме "Јунаковић", а повезана је бициклистичком стазом са Апатином и Пригревицом.

Као садржај wellness програма могу се увести разни рекреативни курсеви, пешачење, третмани са водом и терапије, бициклизам и др.

Бања "Палић", поред изузетних природних и створених вредности, нема никаквих садржаја wellness програма, али су они акцептирани као важан потенцијал за развој бањског туризма.

Због изграђених смештајних капацитета, присуства језера, парковских површина и културно-историјских вредности, ова бања пружа могућности за релаксацију, пешачење, бициклизам и третмане са водом, као главне мотиве доласка корисника wellness програма.

У **бањи "Врдник"** није још уведен wellness програм, али се планира његов развој поготово што је насеље Врдник проглашено за туристичко место треће категорије (Решење Министра туризма 1996. г.) и што су мотиви доласка посетилаца у овакво место поред здравствено-терапијских услуга и одмор и рекреација здравих људи.

У овом бањском и туристичком месту, у понуди се могу појавити разни видови рекреације (физиолошка, кондициона, терапијска и туристичка). Као допуна може се уврстити и дијететско-рекреативни програм, што би унапредило ову бању у контексту развоја савременијег и атрактивнијег здравственог туризма.

У бањи "Стари Сланкамен" која ради као специјална болница за неуролошка оболења и посттрауматска стања "Др Боривоје Гњатић", још се размишља о увођењу wellness програма, иако постоје адекватни просторни и природни потенцијали за ову врсту понуде. Непосредна близина Дунава пружа могућности за шетњу, рекреацију и релаксацију.

У бањи "Русанда" се планира увођење wellness програма изградњом Wellness центра, у коме се могу реализовати третмани са пелоидом, спортско-рекреативне активности и др.

Развојем wellness програма ("здрavo тело, здраве мисли и здрава душа"), као важног сегмента бањског туризма, реализоваће се све три неопходне компоненте људског здравља: физичка, психолошка и социјална, које је прописала Светска здравствена организација.

3. УТВРЂИВАЊЕ ПОТРЕБНОГ НИВОА САДРЖАЈА, ОПРЕМЉЕНОСТИ И УРЕЂЕНОСТИ БАЊА

Према одредбама Закона о бањама, бања је подручје на коме постоји и користи се један или више природних лековитих фактора и које испуњава услове у погледу уређености и опремљености за њихово коришћење, односно ако има:

1. организовану здравствену службу;
2. објекте и уређаје за коришћење природног лековитог фактора;
3. објекте за смештај и боравак посетилаца;
4. комуналне и друге објекте (водовод, канализација, саобраћајнице, ПТТ и електроенергетске објекте, јавне зелене и рекреационе површине).

С обзиром да је природни лековити фактор основни услов да се на неком подручју формира бања, он мора бити претходно научно испитан ради доказивања његовог лековитог својства. Природним лековитим фактором сматрају се: термална и минерална вода, ваздух, гас и лековито блато (пелоид).

Да би се природни лековити фактор користио на прави начин, уз примену његових природних својстава, а подручје на ком се налази могло бити утврђено за подручје које се сматра бањом, неопходно је да то подручје испуни следће услове:

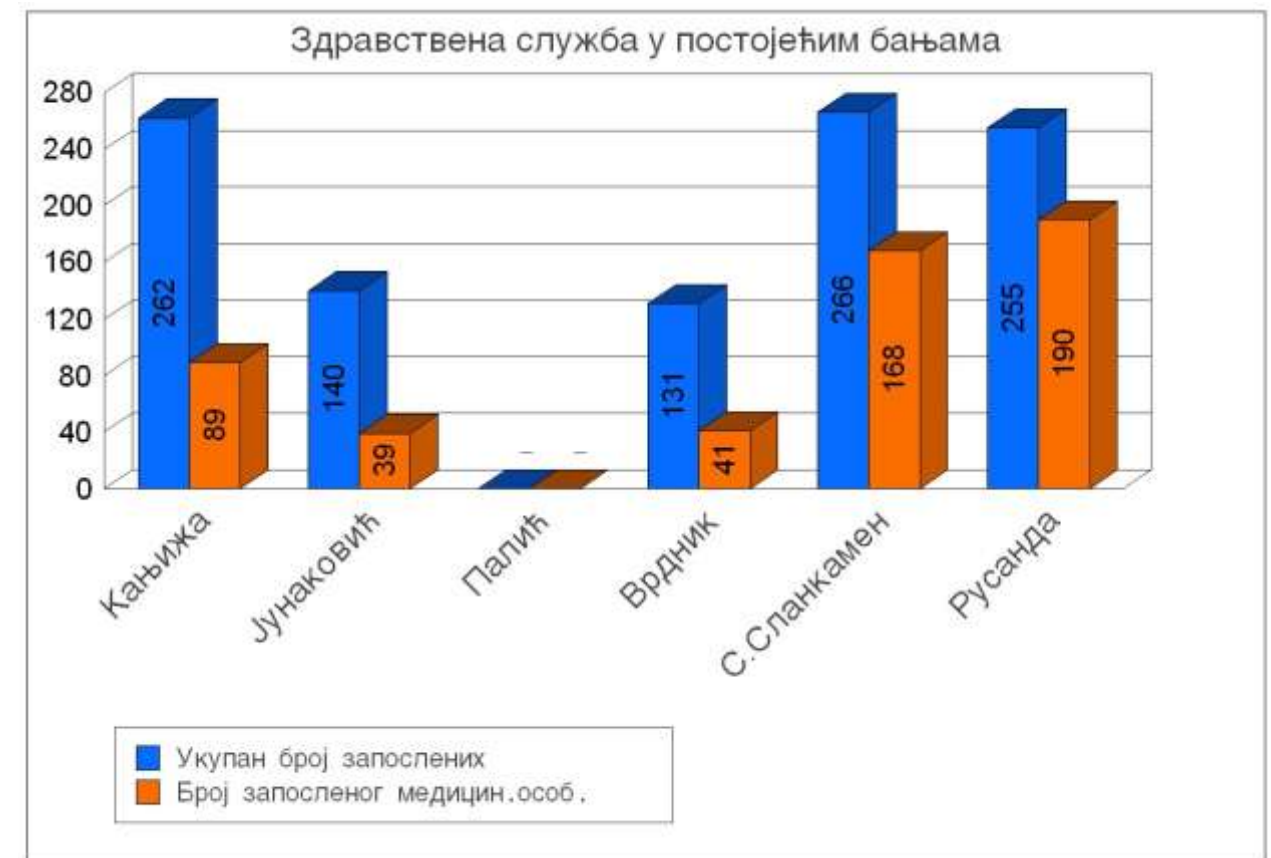
3.1. Организована здравствена служба

Здравствене установе које обављају здравствену делатност коришћењем природног лековитог

фактора у бањи у сврху превенције, лечења и рехабилитације, дужне су да користе природни лековити фактор под условима утврђеним прописима о вршењу здравствене делатности. Поред тога, стално праћење количине и састава природног лековитог фактора у бањи врше здравствене установе овлашћене за научно испитивање и доказивање, односно проверу лековитог својства од стране министарства надлежног за послове здравља.

Од шест постојећих бања у Војводини, само бања "Палић" нема организоване здравствене услуге коришћењем природног лековитог фактора. Осталих пет бања: "Кањижа", "Јунаковић", "Врдник", "Стари Сланкамен" и "Русанда" имају организовану здравствену службу у оквиру које су запослени лекари одређених специјалности (физикална медицина, рехабилитација, интерниста, психолог), физиотерапеути, радни терапеути и друго потребно медицинско особље.

Графикон 1: Здравствена служба у постојећим бањама – укупан број запослених и број запосленог медицинског особља

3.2. Објекти и уређаји за коришћење природног лековитог фактора

Објекти и уређаји за коришћење природног лековитог фактора, уз стручно медицинско особље, су од примарног значаја за функционисање неке бање као и за опредељење потенцијалних посетилаца приликом одлучивања у којој бањи да бораве и користе услуге.

Објекат за коришћење природног лековитог фактора односно "терапијски блок", како се уобичајено назива, мора да одговара санитарно-техничким условима за ту врсту објеката, треба да буде пријатног изгледа, светлих боја и високог нивоа одржавања у хигијенском смислу. Објекат треба да буде тзв. "топлом везом" повезан са објектима за смештај посетилаца, односно клијената бање.

Основни садржај "терапијског блока" углавном зависи од врсте терапија које се пружају коришћењем природног лековитог фактора, а чине га:

- просторије за пружање терапије (за сваку врсту терапије посебна просторија);
- мањи базени за терапије са термоминералном водом;
- базени за купање са термоминералном водом;
- посебне просторије за пелоидно (блатно) купање;
- друге просторије.

Слика: Део терапијског блока у бањи "Јунаковић"

Слика: Део терапијског блока у бањи "Јунаковић"

Поред примарне услуге, пружања комплетне здравствене услуге, ови простори се морају тако развијати да пружају и све траженије wellness услуге, у амбијенту који интегрише конвенционалне услуге и посебне третмане и терапије. То се нарочито односи на услуге у соларијуму, саунама, козметичке услуге, лакши корективни оперативни захвати, програми здраве исхране за смањење тежине и сл.

У постојећим бањама у Војводини, "терапијски блок" је, према садржају, углавном формиран према терапијским услугама које у процесу пружања користе природни лековити фактор. Поред просторија за терапије, у њима се налазе и базени са термоминералном водом, који се користе за потребе терапије. Стање ових објеката и опреме у њима је различито у бањама у Војводини, што је искључиво зависило од висине прибављених финансијских средстава која су улагана у њихово одржавање и обнављање.

3.3. Објекти за смештај и боравак посетилаца

Табела 16: Преглед базена у постојећим бањама који се користе у терапијске сврхе

Бања	Број базена	Врста базена
Кањижа	2	Мали базен, дим. 10x10m, темп. воде T=34-35°C, капацитет 50 особа/дан.
		Велики базен, дим. 25x12,5m, темп. воде T=29-31°C, капацитет 300 особа/дан.
Јунаковић	6	Терапијски базен, дим. 9x8m, темп. воде T=35-37°C.
		Пет отворених базена различитих димензија са термоминералном водом.
Палић	1	Отворени базен са термоминералном водом T=49°C (вода се хлади).
Врдник	1	Терапијски базен, дим. 8x8m, темп. воде T=34-36°C.
Стари Сланкамен	1	Терапијски базен, темп. воде T= 33°C.
Русанда	1	Терапијски базен, дим. 12x7,5m, темп. воде T=37°C.

Слика: Базен за терапију у бањи "Јунаковић"

Објекти за смештај и боравак посетилаца у бањи све више морају да одговарају високим захтевима посетилаца бање, јер развој бањског туризма нарочито wellness туризма захтева објекте високе категорије са нагласком на луксузне елементе, са одговарајућим смештајем и садржајима. Објекти морају бити естетски лепо обликовани, са пријатним фасадама и богато уређеним ентеријером. Овако високи критеријуми не односе се само на нове објекте који ће се градити у бањама, већ и на изграђене објекте који се морају реконструисати и прилагодити овим захтевима. То се нарочито односи на формирање већег броја једнокреветних и двокреветних соба као и апартмана, са купатилом уз сваку формирану јединицу, у раније изграђеним објектима у бањама, који ће морати да се реконструишу у објекте високе категорије, у складу са условима које захтева клијентела spa/wellness туризма.

Табела 17: Преглед смештајних објеката са капацитетом

Назив бање	Врста објекта	Број лежајева	Укупно
Кањижа ¹	Хотел "Аквamarin" (***)	142	300
	Стационар "Abella"	158	
Јунаковић	Хотел А	150	270
	Хотел Б	120	
Палић	Три хотела (****)	230	530
	Виле и куће за изнајмљивање	300	
Врдник	Хотел-стари део	45	310
	Депаданс хотела	215	
	Депаданс-издвојен	50	
Стари Сланкамен	Четири објекта - већи део болнички	250-болнички део 100-за бањ. госте	350
Русанда	Павиљон I - хотелски тип	36	375
	Павиљон II- хотелски тип	41	
	Павиљон VII	95	
	Павиљон VIII – болнички тип	60	
	Павиљон IX – болнички тип	143	

¹ Изграђени су и приватни хотели "Lupus" и "Aqua Panon"

Изградња нових објеката и реконструкција постојећих мора бити у складу са стандардима, техничким нормативима и нормама квалитета у погледу градње, санитарних, противпожарних и услова заштите на раду, заштите животне средине и других услова, према важећим законима и прописима.

Бањски објекти на територији Војводине су веома различити. Поједини објекти су веома стари, грађени у различитим периодима и разноликог су стила градње. Тако се неки објекти у бањама Палић, Стари Сланкамен и Русанда, који су изграђени у раном периоду формирања бање, и данас користе за бањске потребе. Објекти у бањи Палић су грађени у стилу сецесије (хотел "Парк" изграђен 1860. године, "Мала гостиона" 1886. године), реновирани су уз задржавање аутентичног изгледа екстеријера, а ентеријер је урађен у складу са данашњим условима и захтевима за објекте високе категорије.

Слика: Хотел "Парк" на Палићу

Објекти у бањама "Стари Сланкамен" и "Русанда" нису тако очувани, и неопходна су знатна улагања за њихову реконструкцију и прилагођавање објектима високе категорије.

Слика: Бања "Стари Сланкамен"

Бање "Кањижа" и "Јунаковић" су формиране крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година прошлог века, тако да објекти, уз редовно одржавање, одговарају условима који су прописани за ову врсту објеката. Према потреби, а пошто постоје и просторне могућности, изграђени су и нови објекти хотелског типа за смештај посетилаца бање.

Слика: Бања "Јунаковић"

3.4. Комунални и други објекти

3.4.1. Саобраћајна инфраструктура

Уређеност и опремљеност подручја бање у домену саобраћаја треба да омогући приступ бањи из више праваца, као и да омогући посетиоцима бање коришћење више врста саобраћаја. Поред тога, то подразумева и могућност лаке и конфорне доступности до свих значајних туристичких и културних локалитета у окружењу, како би се повећала разноликост понуде туристичких услуга које би биле комплементарне услугама здравственог туризма.

За подручје бање од великог утицаја је и њена интерна уређеност, што подразумева потпуну саобраћајно-функционалну уређеност односно интегрисану просторну поставку свих капацитета динамичког и стационарног саобраћаја, као и капацитете немоторног саобраћаја (пешачке, бицикличке и трим стазе) а по могућности и капацитете за активности на води, ради задовољења жеља посетилаца бање.

Општа оцена је да се, што се тиче саобраћајне инфраструктуре, мора значајно побољшати стање и у оквиру постојећих и потенцијалних бања изградњом потребних саобраћајница и модернизацијом постојећих, са свим потребним пратећим објектима, опремањем неопходном сигнализацијом и др.

3.4.2. Водопривредна инфраструктура

Снабдевање водом

Као предуслов за нормално обављање активности, сва бањска подручја морају имати решену одговарајућу водопривредну инфраструктуру (водоводну и канализациону мрежу).

Снабдевање бања водом зависи од начина водоснабдевања насеља и околине којима гравитира бања, као и даљег планског развоја водоснабдевања ширег подручја.

Бањски комплекси који се налазе у близини насеља или у самом насељу, водом се снабдевају из насељског водоводног система на који су прикључени. Проширењем капацитета бањских комплекса, неминовно је да ће нарасти и потребе за додатном количином воде. Обезбеђење додатних количина квалитетне воде могуће је са насељских изворишта или евентуално бушењем нових бунара и реконструкцијом доводне водоводне мреже.

У случајевима када се бањски комплекси водом снабдевају преко индивидуалних система водоснабдевања, додатне количине воде потребно је обезбедити бушењем потребног броја бунара на парцелама комплекса. Уколико се анализом воде утврди да вода са тих бунара не одговара нормативима за воду за пиће, потребно је предвидети пречишћавање воде до потребног степена утврђеног Законом о водама. Елиминацију или редукцију појединих параметара из састава воде за пиће, који не одговарају граничним вредностима утврђеним Правилником о хигијенској исправности воде за пиће ("Сл. лист СФРЈ", бр. 33/87, 13/91 и "Сл. лист СРЈ", бр. 42/98), треба спровести путем објеката и опреме за кондиционирање вода. У садашњем тренутку једине мере кондиционирања су дезинфекција (активна мера) и испирање мреже (пасивна мера).

Све постојеће бање у Војводини опремљене су неопходном водопривредном инфраструктуром, а у зависности од потреба исту је неопходно реконструисати и евентуално доградити. За новопланиране садржаје у постојећим бањским комплексима додатне количине воде обезбедиће се са насељских изворишта, проширењем капацитета доводника или бушењем потребног броја нових бунара.

Одвођење отпадних вода

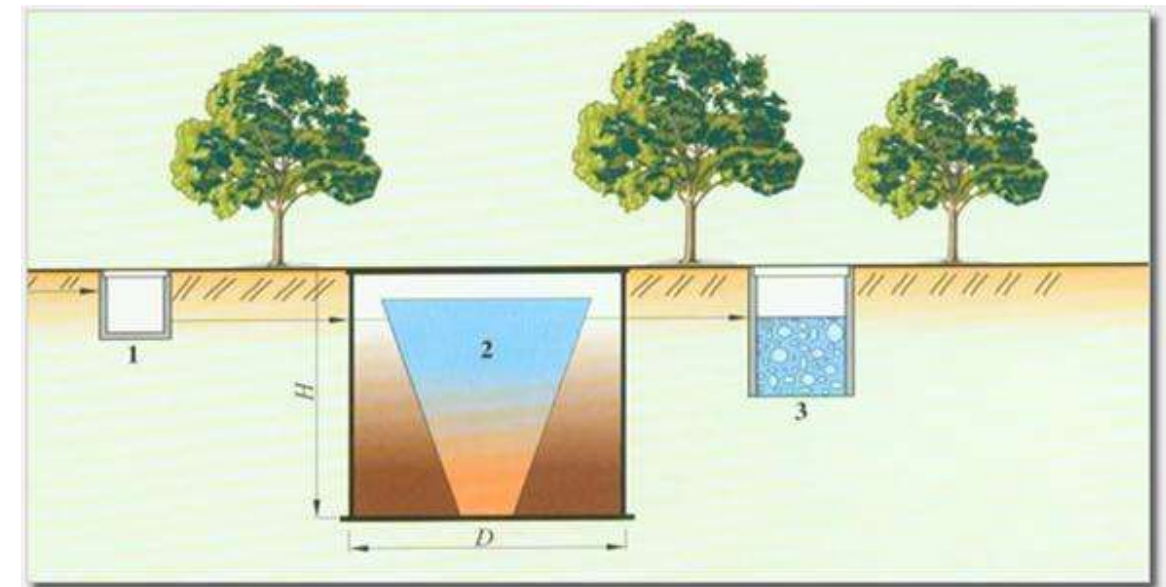
Решавање проблематике одвођења и пречишћавања отпадних вода представља једно од најважнијих питања приликом планирања и изградње оваквих комплекса. Одвођење отпадних вода из бањских комплекса углавном се решава прикључењем на насељске канализационе системе. У случајевима када нема могућности за прикључење на насељске системе за одвођење отпадних вода, прикупљање и одвођење отпадних вода потребно је решавати у оквиру самих бањских комплекса. Могуће решење је упуштањем у бетонске водонепропусне септичке јаме, које ће се празнити периодично, према потребама, у складу са уговором са надлежним комуналним предузећем, или ће се прикупљене отпадне воде пречишћавати у оквиру бањских комплекса, изградњом типских мини постројења за биолошко пречишћавање одговарајућег капацитета, у зависности од потреба бањског комплекса. Уређаји за биолошко пречишћавање отпадних вода, тзв. "мини-биотип", су по правилу јефтинији од исправно димензионисане септичке јаме.

Примери уређаја за пречишћавање отпадних вода:

1. Уређај за пречишћавање отпадних вода капацитета до 50 ЕС (еквивалентних становника)

Уређаји су погодни за биолошко пречишћавање отпадних вода за објекте као што су хотели, пансиони или кампови капацитета до 50 ЕС (еквивалентних становника). Степен пречишћавања је изнад 95 % и пречишћена вода се може испустити у околину у зависности од реципијента (упојни бунар, водоток, каналски испуст).

На локацији се гради бетонски базен правоугаоног или кружног пресека. Горњу површину уређаја чини цинчана нагазна решетка или бетонска плоча са два отвора. Уз уређај или помоћну просторију поставља се компресор.

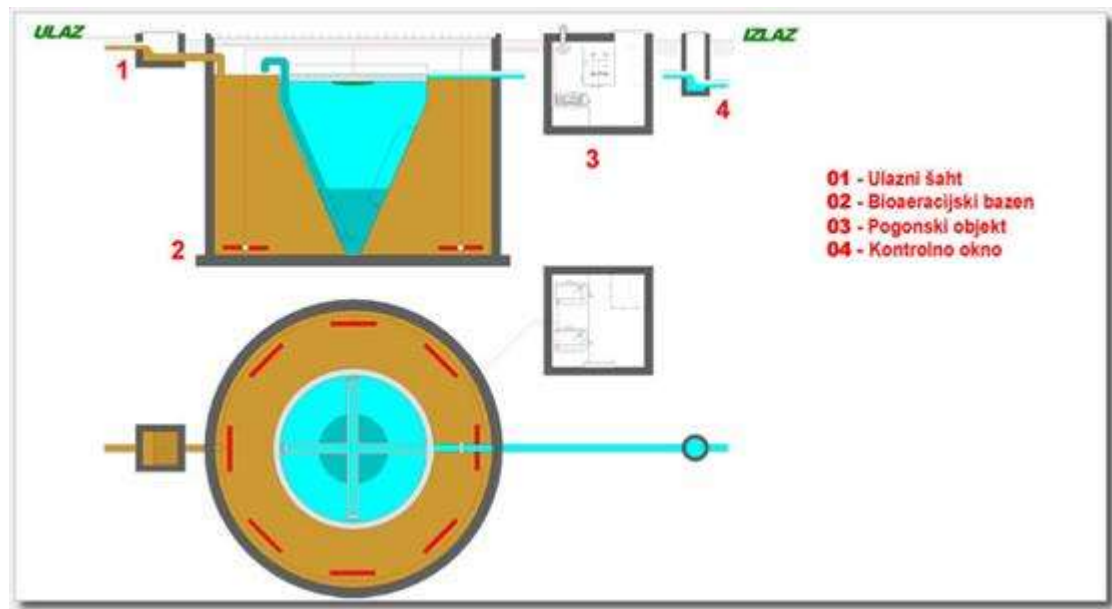

- 1. Улазни шахт
- 2. Биоаерацијски базен
- 3. Упојни бунар

Слика: Мини биолошки уређај капацитета до 50 ЕС

2. Уређај за пречишћавање отпадних вода капацитета од 50 - 2000 ЕС (еквивалентних становника)

Овакви уређаји служе за потпуно биолошко пречишћавање отпадних вода из мањих насеља, хотела, одмаралишта и сл. Степен пречишћавања је већи од 95 % разградње органске материје, а по захтеву се може извести и поступак са уклањањем азота и фосфора. Рад оваквих уређаја је потпуно аутоматизован, с минималним трошковима погона и одржавања. Уређај се изводи као укопани кружни базен прекривен нагазном решетком, смештен на смеру канализације, без потребе извођења црпне станице. На уређају нема покретних делова (дуваљке и електро ормарић су смештени у посебну просторију) ради чега је трајност неограничена, а сви материјали су отпорни на агресивне медије.

Слика: Мини биолошки уређај капацитета од 50 ЕС до 2000 ЕС

3.4.3. Гасоводна инфраструктура

Бањски комплекси су велики потрошачи топлотне енергије, и у ту сврху углавном користе топлотну енергију термалних вода са постојећих хидротермалних извора. Термалне воде бањских комплекса имају различите температурне вредности и у овом тренутку задовољавају потребе постојећих бањских капацитета за топлотном енергијом. Проширењем постојећих бањских капацитета, указаће се потреба за енергентом који ће се користити за додатну производњу

топлотне енергије за грејање објеката, кување у ресторанским кухињама и догревање термалних вода.

Препорука је да се као допунски енергент за производњу топлотне енергије користи природни гас, као еколошки најчистије и најекономичније фосилно гориво, као и због једноставног транспорта до потрошача и једноставног коришћења.

Од постојећих бања на гасоводну мрежу прикључене су само бање "Русанда" и "Стари Сланкамен", док остале бање имају објективних могућности за прикључење на гасоводну мрежу због близине изграђене гасоводне мреже.

Планирано је прикључење бање "Кањижа" на постојећу гасоводну мрежу, где ће се гас у почетку користити за потребе ресторанског дела објекта, а са повећањем смештајних капацитета и нових садржаја, уколико се укаже потреба, гас ће се користити за догревање топле воде у сврху грејања објекта бање.

За снабдевање природним гасом бање "Јунаковић" у току је изградња разводног гасовод са припадајућом МРС из правца насеља Апатин.

Бања "Палић" ће се снабдевати природним гасом из постојеће дистрибутивне гасоводне мреже у насељу Палић.

Снабдевање бање "Врдник" природним гасом реализоваће се изградњом разводног гасовода средњег притиска за гасификацију насеља Врдник.

3.4.4. Електроенергетска инфраструктура

Поуздано и квалитетно напајање електричном енергијом из јавне електроенергетске мреже потребно је да имају сва бањска подручја. Поред тога, неопходно је да комплекс бање има могућност и резервног напајања из агрегата, у случају нестанка мрежног напона. С обзиром да су бањски комплекси већи потрошачи електричне енергије, напајање електричном енергијом потребно је обезбедити из сопствених трафостаница у самим комплексима, чиме ће се постићи и поузданост и квалитет напајања.

Постојеће бање у Војводини углавном имају сопствене трафостанице, из којих је, и у случају проширења комплекса могуће обезбедити адекватно напајање електричном енергијом.

Целокупна електроенергетска инфраструктура унутар самих бања потребно је да буде каблирана.

Унутар бањског подручја потребно је обезбедити одговарајућу јавну расвету свих саобраћајница, паркинг простора, парковских површина, пешачких стаза и површина за спорт и рекреацију.

Сва постојећа бањска подручја, као и сами бањски комплекси опремљени су неопходном електроенергетском инфраструктуром за несметано функционисање. По потреби, исту је неопходно реконструисати. За све нове садржаје који се планирају у постојећим бањама, односно бањским подручјима, могуће је, у случају потребе, обезбедити додатне капацитете и то или проширењем постојећих трафостаница или у случају већих потреба, изградњом нових трафостаница и недостајућом електроенергетском инфраструктуром (средњенапонска мрежа, нисконапонска мрежа за све потрошаче укључујући и јавну расвету).

За све нове бањске локалитете потребно је обезбедити одговарајућу електроенергетску инфраструктуру. С обзиром да се они налазе у насељима или у близини насеља, нова електроенергетска средњенапонска мрежа за напајање планираних трафостаница може се обезбедити од најближе средњенапонске мреже у насељу или у близини планираног бањског комплекса, ако је он ван насеља.

3.4.5. Телекомуникациона инфраструктура

У свим бањама је за одвијање телекомуникационог саобраћаја потребно да постоји модернизована мрежа којом би се, увођењем оптичких каблова у месне мреже до самих бањских корисника, обезбедило поузданије и квалитетније функционисање телекомуникационог система ПТТ и увођење савремених услуга.

Мобилне услуге треба да су засноване на радио преносу изградњом базних радио-станица.

Поред тога, потребно је изградити модерне приступне кабловске мреже за обезбеђење широкопојасних сервиса, развој јавних, комерцијалних и локалних радио и ТВ програма, уз константно праћење и укључивање нових технологија у складу са светским трендовима.

Такође, потребно је изградити и микроталасне системе за дистрибуцију радио и телевизијских програма изолованим острвима КДС.

Све постојеће бање у Војводини опремљене су неопходном телекомуникационом инфраструктуром за несметано функционисање. За све нове садржаје који се планирају у постојећим бањским подручјима, потребно је, по потреби, обезбедити додатне капацитете

проширењем постојеће телекомуникационе мреже и увођењем оптичких каблова.

За све планиране бањске локалитете такође је потребно обезбедити одговарајућу телекомуникациону инфраструктуру. С обзиром да се ови локалитети налазе у насељима или у близини насеља, потребно је изградити оптичке каблове од најближе надређене телефонске централе до планираних корисника.

3.4.6. Јавне, зелене и рекреационе површине

За шири простор сваке бање веома су важне његове просторно-физичке карактеристике у које се, поред осталих, убрајају и јавне зелене површине, рекреационе површине, уређен урбани мобилијар и сл., које додатно дају значај квалитету живљења и пружају осећај задовољства и доброг расположења посетиоцима бање.

Планирање и уређење ових простора зависи од тога да ли се бања налази поред реке, језера, заштићеног природног добра, шуме, да ли се налази на равничарском терену, висоравни или у планини. У сваком случају, ови садржаји морају употпунити понуду бање у смислу пружања нових програма ради задовољења потреба не само здравственог туризма, већ и развоја wellness туризма, који поприма све веће размере, с обзиром на све већу заинтересованост клијената доброг здравља за понудом и третманима који ће им омогућити да одрже здравље односно побољшају. Важно је имати у виду да wellness туризам није ограничен само на пар летњих месеци, како је то до сада било уобичајено при планирању туристичких дестинација, већ је константан током целе године.

Из тих разлога, зелене површине које се налазе у бањи или њеној широј околини морају се тако испланирати, да поред њиховог редовног одржавања, заштите и чувања од насилне сече и непланског уништавања, морају имати и неке додатне садржаје као што су уређене трим стазе, стазе за шетњу, вожњу бициклом, јахање и сл., који ће пружити посетиоцима бање неке додатне активности тзв. благе или "soft" активности.

Поред тога, рекреационе површине различитих садржаја и могућности коришћења током целе године, морају бити обавезан садржај свих бања, како постојећих тако и оних које ће се тек формирати. Поред базена (различитих величина, отворених и покривених), који би се користили за рекреацију, врста рекреационих површина и објеката свакако зависи од природних услова у којима се бања налази. То могу бити једриликарски клубови са изнајмљивањем једрилица или мањих немоторних чамаца (ако је бања у близини реке или језера), терени за тенис, терени за различите врсте спортова (кошарка, одбојка, мали фудбал), клизалишта, терени за мини-голдф и др.

III ПРОСТОРНИ РАЗМЕШТАЈ БАЊСКИХ КАПАЦИТЕТА И ПРЕДЛОГ ПРИОРИТЕТА У ЊИХОВОЈ РЕАЛИЗАЦИЈИ

Просторни размештај постојећих и будућих бања (данас су то објекти у функцији здравствене рехабилитације и потенцијални локалитети за формирање бања) је локационо условљен постојањем основног природног лековитог фактора који у Војводини чине термоминералне бушотине односно лековито блато (пелоид).

Од великог броја изведених хидротермалних бушотина (око 72 у периоду 1969-1996. г.) које је вршио НИС-Нафтагас, релативно мали број се користи за потребе пружања балнеотерапеутских услуга у бањама.

Највећи број хидротермалних бушотина је конзервиран а њихово активирање и коришћење за потребе развоја бањског туризма и примену у балнеотерапеутске сврхе зависи од више фактора као што су:

- постојање финансијских предуслова за њихово активирање;
- заинтересованост локалне самоуправе да се укључе у процес планирања и реализације;
- заинтересованост локалног становништва;
- укључивање надлежних покрајинских органа и републичких министарстава.

Приоритет у реализацији предложених бања треба дати капацитетима који имају маеђународни и национални значај, с обзиром да они већ данас имају неопходне створене предуслове за унапређење постојећих Mineral/Spa и Medical/Spa услуга, те да се уз додатни развој wellness програма могу брзо позиционирати на међународном тржишту. Посебну пажњу треба посветити локалитету "Купиново", који се с обзиром на квалитет и капацитет природног лековитог фактора, на атрактивност окружења и повољан геосаобраћајни положај, уз одговарајућу управу, институционалну и финансијску подршку, може брзо активирати.

Након тога, или паралелно с тим, морају се предзети мере и активности за активирање и подизање квалитета предложених регионалних капацитета, првенствено у сегменту Mineral/Spa и Medical/Spa.

Развој капацитета са локалним статусом захтева претходне активности везане за додатна истраживања и валоризацију фактора, при чему се мора имати у виду да се прави резултати, у смислу њихове изградње и експлоатације, могу обезбедити једино успостављањем сарадње и партнерства између јавног и приватног сектора.

IV ПРИЛОГ

1. КОНЦЕПТ РАЗВОЈА ПОТЕНЦИЈАЛНИХ ЛОКАЛИТЕТА ЗА ФОРМИРАЊЕ БАЊА

Потенцијални локалитети за формирање бања одређени су на основу хидрогеолошких потенцијала. За њихово уређење, изградњу и опремање биће потребно ангажовање значајних финансијских средстава, али се очекује да ће корист бити вишеструка. Просторна организација и одређивање функционалних целина биће предмет детаљне разраде на свакој конкретной локацији. У овој Студији дато је идејно решење функционалних целина и подцелина као могући приступ планирању модерних бањских комплекса.

Пример функционалних целина бањског комплекса:

I ДЕО ПРОСТОРА НАМЕЊЕН ХОТЕЛУ

A. Улазни хол

(простор рецепције, пратећи садржаји, сале за дневни боравак, аператив бар, ТВ салон, друштвене игре и др).

B. Угоститељски део

(сале ресторана, кухињски блок, просторије за особље, економски део).

B. Смештајни део

(једнокреветне собе, двокреветне собе и апартмани са пратећим садржајима, по стандарду за хотеле са ****).

II ДЕО ПРОСТОРА НАМЕЊЕН ТЕРАПИЈСКОМ БЛОКУ

A. Амбулантно поликлиничка делатност са дијагностичко-евалуционим блоком

(епидемиолошки блок, амбулантно ординацијски блок, дијагностички блок и др.).

B. Терапеутски део

(просторије за разне врсте терапија, базени, сале).

III МЕДИЦИНСКО УПРАВНИ БЛОК

(радни кабинети, библиотека, собе медицинског особља и др.).

IV СПОРТСКО РЕКРЕАТИВНИ БЛОК

A. Затворени базен

(потребно је да базен буде топлом везом повезан са рехабилитационо-здравственим делом и хотелско-смештајним делом. Може бити планиран да функционише и самостално.).

B. Отворени базен

(диспозиционо и функционално потребно је обезбедити заједнички рад простора са затвореним садржајима базена, везу је могуће остварити преко слободно обликоване водене површине, са мањим базенима за децу, терапијским базенима и хидромасажним садржајима).

B. Спортска дворана

(дворана са простором за мале спортове - рукомет, кошарка, одбојка, тенис, бокс, рвање, са трим стазом и теретаном и потребним пратећим садржајима).

Г. Отворени терени

(терени за рукомет, одбојку, кошарку, тенис, бицикличка стаза, стазе за шетњу, уређене парковске површине, амфитеатар, летња позорница).

V WELLNESS

(увођење програма за постизање здравог начина живота и жељене естетске спољашности и планирање простора за пружање тих услуга: fitness, ђакузи, педикир, маникир, ароматерапије, мање естетске корекције и др.).

VI ЕКОНОМСКО ТЕХНИЧКИ БЛОК

Простор котларнице и енергетских погона

- трафо станица и агрегатска станица;
- бунар за питку и термалну воду са уређајима за њихову припрему;
- систем за пречишћавање отпадних вода.

VII АУТО КАМП (****)

(површина опремљена инсталацијама за прикључење ауто-кампа приколица на струју, воду, канализацију и гас, објектима за одржавање хигијене, објектима за снабдевање).

VIII САОБРАЋАЈНЕ И ПАРКИРНЕ ПОВРШИНЕ

IX ЗЕЛЕНИЛО

(декоративно зеленило, заштитно зеленило).